

Харківський обласний центр народної творчості
Лабораторія фольклору

Міжнародна комплексна фольклорно-етно-
графічна експедиція "Муравський шлях-95"

МУРАВСЬКИМ ШЛЯХОМ

Частина I

Етнографічний опис та фольклорні матеріали селища
Лиман Зміївського району Харківської обл.

Харків
1996

Матеріали упорядкували:

Осадча В.М.
Семенова М.О.
Красиков М.М.
Олійник Н.П.

Умовні скорочення:

i	-	прізвище того, від кого здійснено запис, рік його народження
R	-	дата запису та прізвище записувача
O.B.	-	записувач Осадча Віра Миколаївна
K.M.	-	Красиков Михайло Михайлович
C.M.	-	Семенова Мирослава Олександрівна
O.H.	-	Олійник Наталія Петрівна
T.B.	-	Тарасюк Віталій Костянтинович
N	-	прізвище автора нотації
(...)	-	номер сеансу запису, дивись додаток
[...]	-	текст пісні, мелодія до якої не записана на магнітофонну плівку
I, П, Ш, ...	-	порядковий номер куплету.

ДУХОВНІ СКАРБИ СЛОБОЖАНЩИНИ

Постійно діюча фольклорно-етнографічна експедиція "Чумацькими шляхами" вже восьмий рік досліджує регіональні особливості українського народу.

"Шляхи" дослідників пролягали по Полісся, Волині, Прикарпаттю, Закарпаттю, Сумщині, Полтавщині, історичним запорізьким краєм. Науковці виїздили в найвіддаленіші села нашої держави. Мета наукових мандрівок - це вивчення традиційної духовної, матеріальної культури: свят, обрядів, звичаєвого права, народної медицини, кулінарії, традиційного одягу, давніх форм вірувань тощо.

Торік маршрут проліг знаменитим Муравським шляхом Харківщини. Крім зустрічей з носіями традицій - мешканцями сіл, членами фольклорних гуртів, учасникам експедиції запам'яталися гостини на валківській землі у народного майстра, гончара Б. Цибульника, знайомство з розкопками Валківської фортеці (разом з краснезнавцем І.Скотарем), відвідини святого для слобожан, усіх українців місця - музею Григорія Сковороди на Золочівщині.

Саме пам'ять вільної слобожанської землі разом з пам'яттю людей, закоханих у живу історію свого краю - головний набуток, яким збагатились учасники експедиції. А також всі висловлювали вдячність господарям - організаторам зустрічей під час експедиції. Приємно згадати, що частково матеріали з села Лиман Зміївського району вже вийшли друком у журналі "Берегиня" минулого року.

Окрім українських дослідників, у експедиції взяли участь учені з-за кордону, зокрема, професор філософії Нансінського університету В. Бойчук. Протягом десяти днів плідної роботи зібрано значну кількість фольклорно-етнографічного матеріалу.

Пропонуємо вашій увазі лише незначну частину експедиційного ужитку, але й вона красномовно засвідчує, що Слобожанський край уберігає оригінальні елементи духовної спадщини народознавчого розмаїття нашого народу. Все це зобов'язує нас, допоки ще живі носії національних традицій, зробити все можливе, щоб зафіксувати їх для нащадків.

Будемо сподіватися, що наступні експедиції і виїзди принесуть нові знахідки, відкриття. На жаль, часу залишилося обмаль, - старше покоління, котре тримає в пам'яті духовні шедеври, непомітно відходить у вічність. Одже, мусимо поспішати.

В. Скуратівський,
український письменник, етнограф, науковий
керівник експедиції "Чумацькими шляхами".

ЕТНОГРАФІЯ РІЧНОГО КОЛА СВЯТ

На багатий Святвечір в селі Лиман батько (або хлопчик) вносив у хату сіно (1), в інших кутках села "на покуті клали соломку, бажано житню, а коли нема, то яку бог дасть." (2)

Хлопчик стукав у двері:

- Відчиніть.
- А що несеш?
- Півничок січня несе.

Він заходив у хату, віддавав сіно батькові, яке той клав на покуті. Хлопчиків за сімце давали рублика, мати скубла за чуба, чи вуха, щоб були чубаті кури. Дітям казали: квокчіть, щоб квочки сідали (1, 4).

На сіно чи соломку ставили узвар, пироги та кутю. Кутю і узвар варили до сходу сонця, щоб поставити на покуті, казали: "Іди, кутя, до покутя" (1), або "Топ, кутя, на покутя" (4). Для куті ячмінь підмочували в супі, обшугували шкірку, варили в печі, щоб добре впріла (1). Найкраща кутя виходила, коли варили в чавуні (2). Її заправляли маком (4), або заливали маковим, конопляним молочком, для цієї приправи сім'я перетирали (1).

На багатий Святвечір готували: кісіль, капустак, рибу з прянощами, голій борщ (борщ з риби на буяковому квасі, з моркви, прянощів, навіть без картоплі - тому і "голий"). Пекли пироги з квасолею, капустою (1, 4). На стіл клали книш. Його робили як паляницю, а потім з чотирьох сторін краї згортали до середини, а навколо книша ще обводили тістом, як кільцем. Зверху книша посередині виходило заглиблення, куди сипали сіль (5).

Улюбленою їжею була також кваша: для неї запарювали житнє борошно, яке на протязі доби вигравало на теплій печі. До нього додавали терте піпшо, сухі гриби, вишні, цю суміш варили в печі (1).

Куц М.М. розповідала: намочують жито, воно проросте, висушать на печі, перетруть на борошно, воно аж червоне, додають трошки гречаного борошна, сушених ягід, доливають води, щоб було легко мішати, ставлять у піч, яка щоб була трохи гаряченька. Кваша прокисала до ранку. Як добре упариться вином пахне, і на смак, як вино, тільки густе, а як не впариться, смердить - в хату не зайді. Готова кваша має червоний колір (4).

Діти носили хрещеним батькам вечерю: кутю та узвар, а вони за це давали гроші. 6 січня колядники не ходили (4).

Після заходу сонця вся сім'я сідала вечеряти. Перед вечерею кликали Мороза: "Морозе, Морозенку, іди до нас вечеряти. Та не поморозь нам жита, пшеницю, всяку пашницю", і перелічували все, що було в господарстві (1). Христосова М.І. згадувала, що вся сім'я виходила за двір кликати Мороза (10), а Бражник І.П. казав, що кликати Мороза виходили на поріг, з кутею, або без неї (11).

Починали вечерю з куті та узвару, але всю кутю не їли, "кутя повинна переночувати". Ложку для небіжчика клали поряд з кутею (1).

На Різдво сьомого зранку хлопчики ходили пахолкувати. Дорослі ходили до церкви, носили Звізду, яку робили з кольорового паперу, а раніше з соломи. Звізда була шести або восьмикутня. Зірку з соломи охороняли хлопці з бичами, тому що був жартівливий звичай: хлопці або дівчата могли побити горщик, або глечик на коляці, потасувати соломку

(4). "Звіздоношею" вибирали красивого хлопця, який ішов попереду. Брали з собою бубон, гармошку і йшли з хати в хату (5). Співали "Звізди Рожества", "Нова радість стала" та народні колядки (4, 5, 10). Співали біля двору, а хто запрошував, то йшли до хати (5).

На Меланки 13 січня молодь святково одягалася: дівчата в стьобані чорні кофти. Хлопці переодягалися в "дівчат", жартували (3).

Дорослих запрошували меланкувати до хати, наливали по чарці, давали закурити. З кожної хати до щедрувальників приєднувалися господарі і йшли меланкувати в інші хати. Чоловіка, який збирав у мішок нащедроване, називали "Міхоношею". Коли нащедрукють, то збиралися в чийсь хату і гуляли (5).

Починаючи з Різдва, сміття з хати не виносили. Його збирали, під Новий рік несли під те дерево, яке погано родило, і палили. Брали сокиру, потихенько цюкали і говорили тричі: "Не будеш родити, ми тебе зрубасмо". Після такого лякання, казали, що на другий рік дерево обов'язково родило. Дереву в садку обв'язували перевеслом з житньої соломи (3).

Під Новий рік дівчата ворожили:

- Батько чи мати давали доньці на тарілці два пироги. Потім дівчата йшли викидати чоботи через паркан. Кидали рукою або з ноги (10). В який бік чобіт впаде носком, або з якого боку в цей момент загавкає собака, туди і заміж іти. Входили в хату, розламували пироги і їли (5).

- В сіни виносили два чоботи, в один сипали жито, а в інший клали вуглину. Дівчина повинна в темноті взяти один чобіт, внести в хату і подивитися, що в ньому. Якщо в чоботі жито, то весь рік буде жити щасливо, а якщо вуглина, "то пектиметься цілий рік" (5).

- Робили "місток" - на тарілку з водою клали місток з соломи, якщо дівчині присниться, що вона переходить через місток, - цього року вийде заміж, а якщо ні, то не вийде (7). Робили ще "колодязь" із сірників і ставили в головах, хто прийде напиться води, той і наречений (10).

- На дзеркало гадати боялися: "чорт вилізе" (10).

- Рахували коляки. Брали тин в обхват, якщо виходила парна кількість, то в цьому році буде пара. Дивилися також на останню коляку: "гола - бідна будеш, в корі - багата" (3).

Рахували по "тридев'ять", тобто тричі по дев'ять, двадцять сім, і останню перев'язували стрічкою, це робили з вечора, а вранці ходили дивитися: якщо в корі, то багата буде, якщо з сучком, то подружнє життя буде недовге, або пояснювали інакше: "мені попалося в корі, горбата і з сучком, і чоловік був суворий, а подрузі - тріснута і доточена: "жінка може незабаром овдовіти". "Посміємося, а коляка з душі не йде" (4).

- Куш М.М. розповідала, як вона ворожила з подругою: "пішли в курник, взяли птахів, кому що попалося, внесли в хату. На долівку насипали пшеницю, поставили водичку. Подрузі попалося куриця, яка поклувала зерно, напилася водички, "носик втерла" - це значило, що чоловік буде хазяїн. Так і сталося. А їй попався півень: лапою став на тарілку, перевернув її і ку-ку-рі-ку прокричав - п'яниця буде, битиме - "як в око вліпив" (4).

В цей святковий вечір все віщувало на майбутнє.

- Вносили дрова в хату: "я, хоп, і впустила, а подруга внесла, то пішла заміж, а я ні" (4).

На Новий Рік вранці йшли поздоровляти воду: "Здрастуй, водичко Уляно, і ти, земле Тетяно, поздоровляємо тебе з Новим годом, з новим щастям". Брили непочату воду, яку треба зачерпнути за одним разом. На свята взагалі намагалися набрати непочатої води (4).

Напередодні Водосвяття, 18 січня, ходили до церкви, запалювали свічку і несли додому, щоб не згасла. На хаті, на сволоці нею випалювали хрест, завбільшки в палець, "щоб в хату не входила нечиста сила" (2).

В цей день над вікнами пишуть хрестики крейдою, щоб неслися кури. Діти ставали на лавку і мати кожного "піднімала за вуха, щоб здорові росли" (5). 19 січня воду святити спочатку в колодязі. На зруб стелили рушник, клали хліб. Пускали в небо голубів (голуби були білого кольору) і стріляли в небо. Після цього батюшка освячує воду і всі набирають (2).

В озері теж святити воду. З льоду вирубували хрест. З кожного двору хазяїни приносили у відрах буряковий квас, обливали ним хрест, який становили поряд з ополонкою, і весь лід - "це ніби кров Ісуса Христа на льоду" (5). Поряд з хрестом ставили стіл, застеляли скатертиною, на рушник клали хліб і сіль. Голубів не пускали. Коли батюшка посвятить воду, то вмивалися всі з ополонки і витиралися червоною тканиною, щоб бути красивими (2).

На Голодний Святвечір не їли, поки вода відсвятиться (4). Коли приходив час виганяти кутю, то з хати виходила вся сім'я, били палицями по колонах (стовпи, що підпирають дах біля призьби), а мати качалкою (5), і говорили: "Киш, кутя, із покутя, а узвар на базар" (7, 11).

Суше з куті збирали і віддавали корові та свиням (11).

На Масляну нежонатим хлопцям в'язали колодку. Колодкою називали дрючок, який чіпляли до ноги мотузкою. Прив'язавши, говорили: "Що є в хаті відкунайся!" (4). Пізніше почали чіпляти колодку незаміжнім дівчатам. Тепер цей обряд перетворився на веселу гру. На вулиці підходять до когось тихенько і прив'язують до пояса, до руки або ноги бублик, пляшку горілки, одекolon, віник. Той, кому почесили "подарунок", звичайно, намагається звільнитися від "колодки", але йому не дають це зробити і вимагають викуп, тобто "поставити могорич".

Цілий тиждень гуляють (1). Коли на Масляну починав гуляти старий чоловік, про якого казали "оджите діло", то вважали, що "буде страшна біда, голод" (4). На Масляну варили вареники з сиром, картоплею, капустою (1).

"На озері робили колесо. Вирубували дірку, вбивали кіл, замерзне добре - надівали колесо, "запрягали санки" - чіпляли санчата. "Як одірвуться! сміху було..." (3).

В неділю заговини на піст. До тещі сходилися всі зяті, доїдали все скоромне, та пили, бо в понеділок починалася "посниця" (5). Приказували: "Загуляла московка в Масляну і пропила до Страшної п'ятниці: ні поста, ні холста, ні говіть не говіла" (4).

"У Жилавий понеділок, не дай Бог, прийде жінка в хату - лихо буде". Куш М.М розповідала, що Кисян (той, що косить людей) "у цей день раз на рік перевертається у морі догори черевом". Він насилає на людей хворобу (4). Повір'я про Кисяна пов'язані з уявленнями про Касіянів день (29 лютого). Кажуть, що в цей день не можна ходити до озера, "бо Кисян затягне у воду". Його боялися ще тому, що він міг перекидатися на різні істоти - на вовка, на рибу.

У Жилавий понеділок не можна було шити, бо "пальці буде рвати" (4). Головна страва на Жилавий понеділок - редька чорна. "Її натирали на тертушку, посипали сіллю, заправляли цибулькою, олією". Ставили на стіл горілку, "щоб прополоскати зуби - щоб жир не залишився, щоб гріха не набратися", бо попереду був Великий піст. Жінки пекли з патоки коржики, як на Маковія (1).

НА СОРОК СВЯТИХ пекли жайворонки. Їх робили з двох качалочок тіста, обмотуючи одну навколо іншої. Крилечка та хвіст розплескували, надрізали ножом. Жайворонків посипали маком. Пекли також бублики, додаючи в тісто мак, а потім зверху притрушували маком. Ще бублики варили в молоці, а потім підсмажували їх у духовці. З жайворонками діти вибігали на вулицю. Потім їх їли (1).

НА СЕРЕДОХРЕСТЯ пекли хрести, якими пригощалися. Перший хрест мати пекла з маком, та зберігала до початку посівної. Коли батько починав засівати ниву, то йшов кругом поля, тримаючи хрест в лівій руці, а правою розкидав жито з торби, яка висіла через плече. Батько просив Бога, щоб вродив гарний врожай (5). Печений хрест клали на сволок, а батько, як їхав сіяти, пускав цей хрест на озеро (4).

В чистий четвер купалися до схід сонця, а воду виливали на "середохресну дорогу", або несли до берега річки, щоб не напала хвороба. З озимини збирали росу, яка вважалася цілющою. До схід сонця запарювали опару з хмелю на паски. На свята "фарбували яйця в цибулинні, додаючи турецьке просо" (5).

НА ВЕЛИКДЕНЬ, як розговіються, гралися пасхальними яйцями (крашанками) - били: "хто розіб'є, забирали".

На свято "робили високі дерев'яні качелі" (гойдалки). Молодь гойдалася цілий тиждень (1).

НА ПРОВОДИ ходили на кладовище, застеляли "гробик" рушником, на нього ставили різні страви і поминали. Коли з померлих родичів була жінка, то на хрест вішали хустку, а коли чоловік, то рушник, перев'язували через перехрестя. Вони висіли "довго-довго, поки змаються". Вішали на згадку про померлих родичів (5).

МАЙОВУ КАШУ варили 14 травня в казані, поставивши його на цеглини. Варили на вулиці, збиралися сусіди, родичі. Співали. Гуляли. Кашу варили також на Вознесіння. Казали: "Гуляють, як Бога підсаджують" (4).

ПРАВА СЕРЕДА - середина між Великоднем та Святою неділею, або Трійцею. "А вона з середина живе. Права середина - туди половина і сюди". "В цей день батюшка святить поле, потім всі йшли до води, варили молочну кашу, смажили рибу, пекли яєшню, пили горілку". Спільний обід робили, "щоб дощ пішов" (4).

ПЕРЕД ТРІЙЦЕЮ, у четвер прибирали в хатах, бо в п'ятницю це робити гріх. Долівку мазали, а біля стін підводили чорним, коричневим та ще світлішим кольорами. Ці три смужки були завширшки з долоню. "На стіні біля долівки малювали чорні зубчики (2). Долівку посипали йором, чебрецем, васильками, м'ятою та полином, щоб не було біліх". На стіл ставили букет з любистку. В суботу рвали квіти на клечання. Ворота "клечали" "сокорями" (осокір-чорна тополя), чорнокленом, тополями. На воротах ставили три гілки, кріпили біля стовпів. "Квітчали" також у дворі, хліві, сараї. В хату вносили кленок, чорноклен. Гілки встромляли

з боків ікони (2,4). "Щоб діти не хворіли", на воротах ставили осику. На Трійцю не можна було купатися (4). Букетики з квітів та любистку, освячені в церкві, зберігали до наступної Трійці (5). На зелену неділю виносили столи на вигін і гуляли (14). Після Трійці в Святу Неділю згадували померлих родичів, ходили на цвинтар (2).

СВЯТО КУПАЛА

Побутування традиції святкування Купала відноситься до 30-50-х років ХХ століття. Це свято дорослі влаштовували для дітей. В теперішній час поезію цього свята відтворюють співаки гурту "Чиста криниця" при Лиманському СБК (1).

Починали "грати Купала" 6 липня, після обіду. Дівчатка збирали польові квіти (сокирки, волошки, ромашки, васильки), з яких плели віночки (2). Куц М.М. розповідала, що віночки плели також з красолі, кучерявої м'яти, рожі, жоржин, кучерявої барині. "Перед Купалом не куляються". Під вечір батько, чи дід вирубували вишеньку з ягідками, "у кого договоряться". Казали: "Вирубаємо Купало та поставимо" (1). Дереве повинне бути у зріст дорослої людини. Вишеньку вкопували цього ж дня на вигін (вигін - це простір між хатами або розширення на вулиці, звідки відходить провулок або вуличка).

На кожній вулиці ставили свою "купальну вишеньку", яку ще називали "Маринонькою, Мариночкою". Її прикрашали цукерками, вишнями, вінками (1,2). Найменшу дівчинку саджали під дерево на рядно. Під дерево клали їжу, крутом вишеньки ставили "пляшки з вином". "Вино" - це компот обов'язково червоного кольору, який варили з буряків, а частіше товкли вишні, додаючи цукор. Збираючись на вигін, діти приносили з собою печиво, цукерки, мед. Одна з жінок згадує, що на свято Купала її дід нарізав "щільники" з медом та казав: "Ідіть в Купала грати, пригошай діток" (1).

Діти бралися за руки, ходили навколо вишні, співали пісню "Як летів шерemet", перелічуючи в ній імена усіх дітей, які зібралися на свято. Співаючи "шеремета", йшли за сонцем, на приспіві присідали, потім змінювали напрямок руху. З вигона розходилися по домівках. Дівчатка клали віночки у воду, щоб не зів'яли. Вночі шукати папороті до лісу не ходили: "боялися лоскотарки" (1).

На другий день зранку продовжували "грати в Купала". Знов ходили навколо дерева, співали купальські пісні, розбирали вишеньку, обламували гілки, йшли до озера. Співаючи, дівчата несли вишневі гілки. хлопець, якого називали "Купалом", ніс стовбур на плечі. З берега дівчатка кидали у воду вінки, спостерігали, куди вони попливуть. Куц М.М. розповідала: "кидають у воду вінки і не оглядаються, щоб голова не боліла" (4). Хлопець заходив у воду та топив стовбур, а дівчата кидали гілки. Потім поверталися на вигін, допивали "вино" (2).

НА ПЕТРА І ПАВЛА (12 серпня) пекли мандрики. Називали так, бо мандрики довго не псувалися, їх можна було брати у мандри. В цей день казали: "Зозуля мандрикою удавлюється" (4).

ЖНИВА. Літні польові роботи.

На буряках та жнивях співали:

А вже сонечко котиться,
Нам додому хочеться.
У чужого прикажчика
Всі додому йдуть,
А в нашого прикажчика
Ще й не думають.

Коли під час польових робіт боліли спина, "робили корабельки". Для цього ставали спиною одна до одної, зчеплювалися руками, зігнувши лікті, по черзі піднімали одна одну (5).

На жнивах "залишали бороду" - жмут незжатих стебел. Бороду прикрашали віночком з сокирок. Зрізали колоски, зерна з них додавали до зерна, яким засівали поле (3).

НА МАКОВІЯ пекли коржики з маком, які вживали з медом. Їх називали макорженики, маковики (1). Казали: "Перший Спас все приніс" (11).

НА ПРОКОПА, ПОКРОВУ, КУЗЬМУ були ярмарки, які тривали по тижню. Продавали глечики та розфарбовані миски, ложки. На осінніх ярмарках багато було чобіт. На ярмарках ставили каруселі. У середині хлопці крутили карусель. Інші сиділи на дерев'яних кониках. Потім мінялися місцями (11).

СВЯТО АНДРІЯ в Лимані називали Андросима. Казали: "На Андросима хазяйка мички кундросила", - тобто хазяйка починала робити мички. Молодь жартувала - знімали ворота (5).

НА СПИРИДОНА (день Святого Спиридона) хазяйка йшла в садок, зрізала "різки" (гілочки з вишні), ставила у воду, щоб гілочки розквітли на Новий рік. "Яка гілочка не розквітне, то та людина або вмере, або захворіє. А яка гілочка розквітне, то цілий рік життя буде хороше". Хазяйка помічала гілочки за віком члена родини. Чим старша людина, тим довша гілочка (5).

КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВІ ПІСНІ .

сеанс 10,19

[Коляд, коляд, колядин,
А я в батька один.
Та й той дурень,
Дайте стулень.
Дайте кишку,
Кину на вишку.]

сеанс 5

ПАХОЛКУВАННЯ

Я маленький хлопчик, родився в вівторчик,
А в середу рано мене в школу віддано,
А Ісус Христос послав по рибку,
А я не наловив, та так ухватав.
Мене рибалочка нагнала, чубчика нарвала.
А я йду, плачу, стежки не бачу,
На поріг ступаю,
Вас з празником поздоровляю!

сеанс 17

Я маленький хлопчик, родився в вівторок,
 А в середу рано мене в школу віддано,
 Послав Сус Христос рибки купити,
 А я не купив, та так ухватив.
 Рибалочка нагнала, чубчика намняла.
 А я їду, плачу, стежечки не бачу.
 На поріг ступаю,
 Вас з празником поздоровляю!

сеанс 14

Я маненький пахолок, родився в вівторок,
 А в середу рано до школи дано.
 Послав мене дячок по рибку,
 А я не купив, та так ухватив.
 Дячок нагнав, шапочку зняв,
 Вушка намняв.
 Я їду плачу, стежки не бачу,
 Двері відчиняю,
 З празником поздоровляю.

сеанс 2

Коляд, коляд, колядниця,
 Добра з маком паляниця.
 А без маку не така,
 Дайте, дядьку, п'ятака.
 Не дасте п'ятака,
 Візьму вола за рога,
 Поведу в Шебелинку,
 Продам за сажок, *
 Куплю собі пиріжок.

Дай, Боже, вечір добрий,
 Пиріг довгий.
 Та з руками, з ногами,
 Щоб бігав за нами.

сеанс 4

Бігла теличка, та й з березничка,
 Та до дядька в двір.
 Я тобі, дялю, заколядую,
 Як даси пиріг.
 Як не даси пирога,
 Возьму вола за рога,
 А кобилу за чуприну,
 Та й поведу в Шабалину,
 Та й продам за сажок,
 Куплю собі пиріжок.

* Сажок - золотий рублик.

- I. Чи дома, дома пан-господар,
А я знаю, що він дома.
П. А я знаю, що він дома,
Сидить же він кінець столу.
Ш. Сидить же він кінець столу,
А на ньому шуба-люба.
ІУ. А на ньому шуба-люба,
На тій шубі - поясочок.
У. А на поясочку сім селяжечків,
А нам дайте по пиріжечку.

сеанс 2

- I. Нова радість стала,
Яка не бувала,
А на небі зірка ясна
Весь світ осіяла.
Перед тим дитятком
Пастушки з ягнятком.
Навколенки припадаю,
Господа сохваю.
Ти, небесний царю,
Візьми мою хвалу,
Щоб і хліб родився,
Щоб і скот плодився,
Щоб наш пан-хазяїн
Повік не журився.

Двічі

Двічі

- Дай, Боже, вечір добрий!

сеанс 5

- I. Ой гула, гула
Кам'яна гора.
Ой дай, Боже.
Ой гула, гула
Кам'яна гора.
Святий вечір.
П. Чом не вродила
Шовкова трава.
Ой дай, Боже.
Чом не вродила
Шовкова трава.
Святий вечір.
Ш. Тільки вродило
Червоне вино.
Ой дай, Боже.
Тільки вродило
Червоне вино.
Святий вечір.
ІУ. Нам цього вина
Багато треба.

Ой дай, Боже.
Нам цього вина
Багато треба.
Святий вечір.

У. Сина женити,
Дочку давати.
Ой дай, Боже.
Сина женити,
Дочку давати.
Святий вечір.

УІ. Та й налетіли
Різні пташки.
Ой дай, Боже.
Та й наливали
Мед-вино в чашки.
Святий вечір.

- Дай, Боже, вечір добрий!

сеанс 13

І. Добрий вечір пане,
Пане-господарю!

Приспів:

Радуйся!
Ой, радуйся, земле,
Син Божий народився.

П. Застилайте столи
Та все килимами.

Ш. Бо прийдуть до тебе
Три празники в гості.

ІУ. А перший же празник -
Святоє Рождество.

У. А другий же празник -
Святого Василя.

ІУ. А третій же празник -
Свято Водохреща.

сеанс 5

[Шедрик-ведрик,
Дайте вареник,
Грудочку кашки,
Кільце ковбаски.
Дайте ковбасу,
Я й додому понесу.]

сеанс 5,13

І. Меланія рум'ятія,
Меланія пребогата.

- П. Меланія пребогата
Дала на церкву срібла, злата.
- Ш. Дала на церкву срібла, злата,
Вона церкву сподіяла.
- ІУ. Вона церкву сподіяла,
Нищих, убогих надіяла.
- У. Нищих, у Бога надіяла,
Наділяла, прибавляла.
- УІ. Надіяла, прибавляла,
Прибав, Боже, довгого віку.
- УП. Прибав, Боже, довгого віку,
Цьому пану-чоловіку.
- УШ. Цьому пану-чоловіку,
Його жені ще й діточкам.
- ІХ. Його жені ще й діточкам,
Малим синочкам та ще й дочкам.
- Дай, Боже, вечір добрий!

сеанс 13

І. Сів Сус Христос вечеряти.

Приспів:
Щедрий вечір(и), добрий вечір(и),
Добрим(и) людім(и) на весь вечір.

- П. Прийшла к йому Божа мати.
- Ш. Сідай, мати, вечеряти.
- ІУ. Вечеряй, синку, собі на здоров'я.
- У. А мені дай же золоті ключі.
- УІ. Відімкнути рай і пекло.
- УП. Повипускати праведні душі.
- УШ. А одну же душу не випускати.
- ІХ. Одна душа сьогодні шила.
- Х. Шо в середу косу чесала.
- ХІ. А в неділю рано поснідала.
- ХП. Отця, неньку налаяла.
- ХШ. Не лаяла, тільки подумала.

сеанс 1

КУПАЛЬСЬКА ПІСНЯ

- І. Як летів шермет та й упав в очерет.
Скрізь вода та лісе,
А на морі хвиля била,
На долині роса впала,
На вулиці челядь града у Купала.
Вигріло сонечко на Йвана.

Приспів:
А я на Йвана ягід нарвала,
А я на Петра пиріжків напекла,
У Купала, вигріло сонечко на Йвана.

П. А в перше віконце Танюша, як сонце.

Ш. А в друге віконце Маруся, як сонце.

ІУ. А в третє віконце Олюша, як сонце.

("Переказували імена усіх дітей", які водили хоровод навколо купальської вишні, після кожного куплета міняли напрямок руху.)

У. Рости, лобода, вище города.

УІ. Рости, зелена, вище дерева.

Після кожного куплета іде приспів.

сеанс 22

ОЙ, РАНО, РАНО, СОНЕЧКО ЗІЙШЛО.

I. Ой, рано,рано,сонечко зійшло На Івана.

Сонечко зійшло, радість принесло На Купала.

ПІ. Ішли діточки, несли квіточки На Івана.

Сплели віночки на головочки На Купала.

ШІ. А під Купалом - зелене вино На Івана.

А тєє вино нам Богом дано На Купала.

ІУ. Наше Купало в воді плавало На Івана.

В воді плавало, не потонуло На Купала.

У. Летіли пташки та через садки На Івана.

Склювали пташки усі ягідки На Купала.

РОДИННІ СВЯТА ТА ОБРЯДИ. НАРОДИНИ, ХРЕСТИНИ, ПОСТРИЖИНИ.

Коли вагітна жінка має народити дитину, то кликали бабу-повитуху. Як прийде, то з хати повинні вийти всі, особливо чоловіки (5). Під час пологів "відчиняли скриню (якщо замкнена), двері... А якщо пологи були важкі, відчиняли царські врата в церкві" (4). Породіллю купали в бодні з водою. Дитя купали через добу, добавивши у воду відвар берегових стрілків. За роботу бабі-повитусі давали п'ять аршинів полотна. Примічали: коли дитина народиться обвита пуповиною, то в майбутньому буде вішальник, а якщо "в рубашці" - буде щасливий і багатий.

Коли в сім'ї мерли діти, то в куми брали "зустрічних кумів". Як народилася дитина, батько виходив на вулицю і кого першого зустрічав, того "брав в куми". Вік кумів не мав ніякого значення. Коли батька не було, на другий чи третій день мати виходила на вулицю і першого чоловіка, якого зустріла, "брала за кума", а потім чекала, коли буде йти жінка - то буде кума (5).

Коли ідуть хрестити до церкви, батько кумів те маля везе на підводі, сам в церкву не заходить. Коли похрестять, везуть додому. Дитина весь час знаходиться на руках у кумів. На порозі хати їх зустрічає бабуса. Куми кажуть: "Брали у вас народжене, а принесли похрещене!" Бабуса брала дитя на руки і приказувала: "Дай Бог, щоб була красива, як зоря, а багата,

як земля", або: "Щоб бички-ялочки". Несе дитину і кладе на вивернутий кожух і вгортає (5,4).

Бабі-повитусі зливають на руки, щоб було молоко у породілі (4).

Коли дівчина народить незаконну дитину, то їй на хату чіпляли колиску і називали: покритка, або блудниця-накритка (5).

Через рік - Пострижени, називали "Стрижени". Хрещений батько вистригає волосся наперехрест (спереду, позаду, по боках). Хрещена мати бере тарілку і обходить гостей (гості приходили з хлібиною, або пирогами і пляшкою), і вони кидали гроші, хто скільки може. Хрещений батько бере "рафин" (графин) з горілкою і пригощає всіх гостей (10).

ВЕСІЛЛЯ.

СВАТАННЯ. Сватати повинна йти непарна кількість чоловік: батько, мати, дружок, староста та молодий. Староста повинен бути чоловік похилого віку (5). Заходячи в хату, староста запитує: "А де ж тут наша невістка?" Виходить бабуся молодой.

Староста: "О ні, це не вона".

Другою виходять мати молодой.

Староста: "Ця також на неї не схожа".

В цей час молода стоїть і за давнім звичаєм "кулупається в печі".

Староста: "Та де ж там наша невістка?"

Тоді вже виходить молода. Староста запитує в неї, чи згодна вона підти заміж за "косаря"? Коли молода дає згоду, староста запитує в молодого, чи згоден він одружитися (5). Куш М.М. згадує, що коли хлопець ішов сватати дівчину, то кликав двох старостів - рідних дядьків. Йшли вервечкою батько йде попереду і веде їх за руки. "З дороги щоб не збився нікуди. Так казали, і так воно правда. Тоді уведе їх у двір, становляться: "Ми прийшли до вас, привели до вас бичка, чи є у вас телічка?" Тільки вони запитають, вона за руку хватить його!, щоб не пішли назад" (4).

Свати в хаті не повинні "переходити сволюка", поки не отримають згоду молодой на одруження. Молода, коли вона чесна, перев'язувала сватів скрученими рушниками (як мотузок), а якщо не чесна, то розстеленим. Одна жінка була не чесна (і вже вагітна), а рушниками перев'язувала покрученими. В неї народилася дитина, яка весь час хворіла і говорила: "Ти мені, мамо, ум закрутила" (7). Якщо молода не згодна йти заміж, то свати беруть хлібину і йдуть додому. Було ще, коли засватали, то молодий обов'язково залишався ночувати в молодой. Зранку дівчина говорила, чи згодна за нього йти заміж, чи ні. Якщо не згодна, то батько або мати повинні віднести хліб назад (5). Бувало й таке, що дівчина погодиться спочатку йти заміж, а потім передумає, то хліб назад могли повернути через кілька днів. Коли молода дає згоду, то хліб зберігали до весілля і там розламували (11).

Через неділю після сватання, батьки молодой йшли до молодого на оглядини; і домовлялися про весілля.

В середу до молодой приходила мати молодого, і варили вареники серед двору (5).

В п'ятницю пекли коровай та пиріжки. "Шинки чувалами напікали" (11).

Тісто вчиняла сама господиня, якщо вона не вдова, а коли вдова, то просила когось іншого. Ліпити сходилися коровайниці - обов'язково заміжні жінки. Випікали два коровай: простий і княжецький. В княжецький жінки вкачували дрібні гроші, загорнені в папір, які приносили з собою. Перед вкачуванням в тісто, їх рахували. Вважалося, що коли сума грошей була парна, то життя молодих буде гарне, коли ж ні - то разом їм не бути (7).

Коровай мав такий вигляд: ліпили невелику паляницю, з крутого тіста ліпили пташок, які вмочали в горілку або вино і ставили на паляницю щільно одна до одної. По краю коровай обводили крутим тістом, щоб не розпливався. Коли коровай печеться, тісто підходить, і пташки наполовину ніби входять в паляницю, а коли ріжуть, то вони не розпадаються.

Коли коровай посажать в піч, і він загнітиться, чотири жінки, які його ліпили, носять навколо столу пусту діжу, накриту віком, а зверху лежить шишка. Час від часу жінки підіймають діжу до стелі. Двоє підіймали, а двоє цілувалися наперехрест під діжею, а потім навпаки. Після цього діжу ставили на долівку, зверху ставили тарілку, наливали чотири чарки і клали п'ятак.

Коли пили, говорили: "Дай, Бог, щастя". N1

Той, хто перший вип'є, повинен схопити п'ятак на щастя.

Коровай прикрашали калиною. Після мати запрошувала коровайниць вечеряти (8).

Жінки цього села при випіканні короваю співали обрядових пісень, але пригадати, що конкретно співали - не змогли. Вдалося пригадати лише два рядки:

Коровай ліпили до зорі

Коровайниці молоді (5).

В суботу молода з двома друзками йшли до молодого прибирати в хаті. У вузлик несли рушники, шгорки (9).

В суботу також молода ходила кликати на весілля. Кланялася і говорила:

"Просе батько, просе мати, на хліб-сіль, до нас на весілля" (10).

Ввечері збиралися подруги молоді і наряджали гільце. Гільце було з сосни або вишні. Заввишки було приблизно один метр, ставили на стіл в хрестовину. Квітчали цукерками, квітами, стрічками, стьошками з кольорового паперу зверху вниз і навкруги. Гільце вили і в молоді, і в молодого (5). Як нарядять гільце, то молода повинна з дружкою спати в себе під гільцем, а молодий з боярином в себе (1).

В неділю молоді їхали до церкви вінчатися. Молода поверх весільного вбрання одягала жакетку (влітку) чи кофту (взимку). Йшла простоволоса, в вінку. Взимку вуха натирали спиртом, щоб не померзли. На голову одягала вінок з стрічками. Вінок був з воскових квітів. З паперу робили ще три червоні квітки, які чіпляли по боках і одну спереду. Коли молода була сирота, то червоних квітів не чіпляли, а були білі, і на груди теж чіпляли білу квітку (5).

До церкви з боку молодого їхали: молодий, дружок, боярин, свашка, світилка. Після вінчання молодю ввозять додому, а молодий їде до себе (9). Коли їде поїзд молодого, то там повинні бути:

1. Дружок, він веде кухоль, в який налили горілку або квас, зверху

клали шишку. Шишка була велика, спеціально для кухля. Кухоль ще об'язували червоною стрічкою. Кухоль дружко ставив на стіл перед молодими.

2. Свашка, везла з собою шишки та пляшку.

3. Світилка, вона несла світильник з свічками. Це міг бути і букет з квітів. Коли їхали до молодої, то світили свічки і дивилися, чия швидше погасне. Букет обгортали хустиною (9). Світилка була перев'язана хустиною (2).

Коли приїздив поїзд від молодого, треба викупати молоду. Брат молодої брав її за руку, обводив кругом столу тричі і садив на покуті, сам сідав поруч на місце молодого. В руках тримав палицю, на якій був почеплений жмут реп'яхів. Цією палицею він "ширяв" в бороду молодому і вимагав викуп за місце. Не встане до тих пір, поки молодий гарно не заплатить (9).

На столі перед молодими стояло гільце, під ним два короваї: простий і княжецький (який віддавали молодим, коли вже їхали до молодого), пляшка з горілкою, перев'язана червоною стрічкою (якщо молода чесна, а якщо ні, то не перев'язували). Коли боярин вкраде пляшку, то треба було викупати її (5). Коли молоді встають з-за столу їхати до молодого, то гільце повинні вхопити або компанія молодого, або молодої, за нього навіть билися. Чия компанія відвоює гільце, та і розпивала пляшку горілки, що стоїть під гільцем. Гільце виносили на вулицю, зривали з нього квіти, стрічки на щастя (2).

За столом співають пісні:

Ми думали, що ви їхали N2

.....
Старший боярин горбатий N3

.....
Свашка-неліпашка N4

.....
Свашка всім гостям роздає шишки.
Світилка-пшилька при стіні N5,N6

.....
З боку молодої на ослінчик стає скакуха - маленька дівчинка, сестра чи племінниця. Їй дають тарілку, яку вона ставила на голову, стрибала, а старі люди співали:

Скаче сестра, скаче N7

.....
Коли молодому пришивали квітку, співали:
Не дивися, зятю, косо N9

.....
Коли зять віддає гроші за картуз, йому віддавали тарілку з картузом. Під картузом лежала хустка. Другого дня, коли молоді йдуть на "поклінне" до батьків молодої, то ця хустка висіла у молодого за поясом з правого боку. Отримали гроші за картуз, співали:

Та казали люди, зять багач N10

.....
Посиділи за столом, випили по три чарки, виганяли дружок із-за столу. Після цього вони вже в хату не заходили, а танцювали на вулиці біля музик (9).

Після перерви молоду заводили до хати, знімали вінок і в'язали пов'язку різними збориками - вже вона молодиця. Пов'язка - це шовковий платок, аж золотистий. Робили складки, як в очіпку, а збоку чіпляли квітку. Цю дію називали: "Одягання молодої", співали:

Куді, доню, собираєшся. N11.1, 11.2.

Коли молоді вставали з посаду і збиралися їхати до молодого, батьки благославляли їх. Давали дві ікони: молодій - Матір Божу, а молодому Спасителя. Ікони беруть під плечі (тобто під руки) (5).

"В руки давали вузол, в який клали: княжецький коровай, дві ложки, дві свічки, щоб стриміли з обох боків вузлика, ще й жита вузлик." Після благословіння мати цілувала молодого, а батько - молоду (5). Зразу забирали і скриню, яку везли попереду молодих на підводі. Подушки клали на ту підводу, де їхали молоді. Молода стояла на підводі і кланялась на всі чотири сторони, молодий стояв поряд з нею. (8)

Було й таке, що за скринєю їхав боярин чи дружок в п'ятницю і викупав у брата молоді. Коли привозили скриню до молодого, то ставили так, що вона не проходила в двері, тобто впоперек. Кажуть батькам, щоб ті давали сокиру: "будемо рубати двері, бо скриня не входе". Торгувалися до тих пір, поки батьки не винесуть могорич. Скриню розвертали і вносили в хату.

Коли їхали до молодого, свашки співали всю дорогу декілька раз:

Наш коник, як вугочка N12

Коли під'їжджали до двору молодого, молода жито з вузлика кидала навхрест: вперед, назад і по боках. (8)

У молодого біля воріт розводять вогонь. Боярин, який сидів ззаду на підводі з молодими, вискакував вперед і правою ногою з одного разу розбивав вогонь, щоб горіло скрізь. Через вогонь переїжджали, коли молода чесна, а коли ні, вогнище не палили. (5)

Біля воріт співають батькам молодого:

Відчиняй, батенько, новий двір N13

Біля порогу співають матері:

Вийди, мати, з хати N14

Коли батьки не виходили з хати, співали:

Ой, доки ми та й стоятимем N15

Батьки виходили з хати, виносили на тарілці два пироги і по чарці. Молоді пили руку об руку (навхрест), а потім перекидали через себе. Батьки благословляли молодих. Молоді ставали на коліна і кланялись батькам.

Щоб дізнатись чи чесна молода чи ні, молодих вели в комору. Якщо молодий боявся, то в комору з молодію йшов дружок. За столом всім присутнім показували сорочку. Якщо молода була чесна, то на стіл ставили сир і співали:

Сир їли, сир їли N16

"Якщо молода не чесна, то перед нею на стіл ставили кінські кізяки" (9). Вікна теж замазували розмоченою в воді золою (10).

Якщо молода чесна, то вона перев'язувала пляшку та ложки червоною стрічкою. Жінки ставали на лаву і "молотили горох": танцювали та співали:

А в нашого свата-батька N17

За це батьки давали їм пляшку, перев'язану червоною стрічкою, яку вони несли батькам молодої. Пляшку ставили на стіл, а мати частувала їх сиром (7).

В понеділок, коли будили молодих, співали:

А нас мати рано побудила N18

Коли молода була не чесна, то зранку їй співали:

Продрав котик стелю N19

Коли молода була чесна, то в понеділок в батьків молодої та в молодого вішали на стовп пляшку, перев'язану червоною стрічкою, і червону плахту (відріз червоної тканини) і стерегли пляшку, щоб не прийшли з бесіди молодого та не вкрали її, і навпаки. А якщо вкрали, то приносили до батьків і вимагали викуп. В цей день на воротах варили кашу в молодої, вулицю снували валом (мотузка з прядива), на воротах ставили горшки з попелом, там же сиділи "кулеметники" з палицями в руках. Молоді йшли на поклоніння до батьків молодої, а за ними йшла бесіда з боку молодого. Перед ворітьми молоді відходили вбік, а на гостей летів весь попіл з горшків. На поклонінні молоді ставали на коліна перед батьками на вивернутий кожух і кланялися.

Після поклоніння молоді разом з батьками йшли до молодого (9).

ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ

сеанс 8

1. Дай, Бог, щастя,
Та щоб гарно жити,
Щоб багатіли,
Та наперед горбатіли.

сеанс 8

2. Ми думали, що ви їхали,
Ми думали, що ви їхали,
А ви пішки йшли,
Свашку в мішку несли,
А світилку в торбині,
Щоб не з'їли свині.

сеанс 8

3. Старший боярин горбатий,
Старший боярин горбатий,
А на горі верба,
А на горі сова.
Не ходіть, дружечки, вночі,
Вийсть сова очі.

- сеанс 8
4. Свашка - неліпашка,
Свашка - неліпашка
Шийшок не ліпила,
Дружок не дарила.
Одну ізліпила з зеленого сіна,
Та й ту сама з'їла.
- сеанс 5, 8
5. Світилка - шпилька при стіні,
На ній сорочка не її.
Прийшла сусіда до віконця,
Скидай сорочку до сонця.
- сеанс 5, 8
6. Брешете, дружечки, як свині.
В мене сорочок дві скрині,
Мені матуся надбала
І в світлоньки послала.
- сеанс 8
7. Скаче сестра, скаче,
Скаче сестра, скаче.
Чогось вона хоче -
Від зятя молодого
Рубля золотого.
- сеанс 8
- 8.1. Скаче сестра, скаче,
Чогось вона хоче
Від коня вороного,
Від зятя молодого.
- сеанс 2
- 8.2. Світилка скаче,
Чогось вона хоче
Від зятя молодого,
Від поїзда його.
- сеанс 8
9. Не дивись, зятю, косо,
Не дивись, зятю, косо,
Що на печі просо,
А глянь у кипеню,
Витягни грошей жменю,
Клади на тарілку,
Викупи свою квітку.
- сеанс 8
10. Та, казали люди, зять - багач.

Та, казали люди, грошей міх.
Кинув полушку, як на сміх.

сеанс 8, 13

- 11.1. I. Куди, доню, собираєшся,
Куди, доню, собираєшся,
Що так рано наряджаєшся.
П. Що так рано наряджаєшся,
Що так рано наряджаєшся,
Чи до свекра, чи до свекрухи?
Ш. Чи до свекра, чи до свекрухи?
Що й у свекра свекруха лихая,
Що не робе та й переробляє.
ІУ. Що не робе та й переробляє,
Сяде їсти – скося поглядає,
Сяде їсти – скося поглядає.
У. Ще ти, донько, у нас не робила,
На всю руку кусок відвалила,
На всю руку кусок відвалила.
УІ. Як би моя рідна ненька знала,
Якби моя рідна ненька знала,
Вона б мені вечерю прислала.
УП. Вона б мені вечерю прислала
Хоч місяцем, хоч зірницею,
Хоч братіком, хоч сестрицею.
УШ. Що братіка та й дома немає,
Що братіка та й дома немає,
А сестриця доріжки не знає.

сеанс 5

- 11.2. I. Куди, доню, собираєшся,
Куди, доню, собираєшся,
Що так рано наряджаєшся.
П. Чи до свекра, чи погуляти?
Чи до свекра, чи погуляти,
А у свекра свекруха лихая.
Ш. А у свекра свекруха лихая,
Що не робиш та й переробляє.
В печі топиш, та й каже не ясно.
ІУ. В печі топиш, та й каже не ясно,
Діжу місиш, каже: не прекрасно,
Діжу місиш, каже: не прекрасно.
У. Хату метеш, та й перемітає,
Хату метеш, та й перемітає,
Сядеш їсти, та й виговоряє.
УІ. Сядеш їсти, та й виговоряє,
Ще ти, доню, та й не наробила,
На всю руку кусень відвалила.

- сеанс 8, 21
12. Наш коник, як вуточка,
Не треба йому ні пруточка,
Сам дорожку знає,
Бог йому помагає.
- сеанс 21
13. Вигрібай, мати, жар, жар,
Коли тобі дочки жаль.
Кидай у піч дрова,
Заставайсь здорова.
- сеанс 8
14. Відчиняй, батенько, новий двір,
Іде до тебе синок твій.
З молодого жонкою,
Буде тобі навіки слугою,
Буде тобі служити,
Щоб собі частоньку зажити.
- сеанс 8
15. Вийди, мати, з хати. | Двічі
...Поглянь свої дитята,
Одного роженого,
Другого суженого.
- сеанс 5, 8
16. Ой доки ми та й стоятимем, | Двічі
Білий сніжок та й топтатимем
Червоними чобітками,
Золотими та й підковками.
- сеанс 8
17. Сир їли, сир їли, | Двічі
Зуби полоїли.
- сеанс 9
18. А в нашого свата-батька | Двічі
Горох не молочений.
А як став молотить,
Аж піл торохтить.
А як став забивать,
Аж бризки летять.
- сеанс 9, 21
19. А нас мати рано побудила. | Двічі
В черепочку каші наварила.
1. Ой у лісі, лісочку
Та й на жовтім пісочку
Там плавав мальований човник. | Двічі

- П. А в тім же човночку молода Катюша
З човночком та й говорила: | Двічі
- Ш. - Та й розсукин син човник,
Та й проклятий ти човник,
Трошки мене та й не вивернув. | Двічі
- ІУ. Та якби не весельце,
Та не Василя серце,
Пішла б я кременем на дно, | Двічі
- У. А Василечко чує, та він мене порятує.
Ой що ж то за Василечко. | Двічі
- УІ. Ой що чує, чує та не рятує,
Ой що баче та не жаліє.

сеанс 9, 21

20. Продрав котик стелю
Та упав на постелю.
Качався, мотався,
Поки між ноги убрався.

ЛІРИЧНО-ПОБУТОВІ, КОЗАЦЬКІ ТА ЧУМАЦЬКІ ПІСНІ.

сеанс 13

- І. О й з - за г о р и,
Та як з-за гори ой вітер повіває же,
Ой мати дочку же ой про життя же питає.
- ІІ. М а т и д о ч к у,
Ой мати дочку ой про життя питає,
Ой спитай, мати, ой сірого же утяти.
- ІІІ. С п и т а й, м а т и,
Ой спитай, мати же, ой сірого й утяти.
Ой сіре вутя же ой на морі ночує.
- ІУ. С і р е ж е в у т я,
Ой сіре же вутя же ой на морі ночує,
Ой воно ж моє же ой все горенько чує.
- У. В о н о ж е м о є,
Ой воно же моє ой все горенько чує,
Ой перве горе - ой дитина же малая.
- УІ. П е р в е г о р е,
Ой перве горе - ой дитина малая же,
Ой друге горе же - ой свекруха же лихая.
- УІІ. Д р у г е ж е г о р е,
Ой друге же горе же ой свекруха лихая,
Ой третє горе же - ой мой милой ревнивой.
- УІІІ. Т р е т є ж е г о р е,
Ой третє же горе - ой мой милой ревнивой,
Ой що сам їде же ой у поле й орати.
- ІХ. Ш о с а м ї д е,
Ой що сам їде ой у поле орати,
Ой мене бере же ой волів поганяти.

- X. Мене же бере,
Ой мене же бере ой волів(и) поганяти.
Ой йой воли ой сірі, половії.
- XI. Ой йой воли,
Ой йой воли ой сірі, половії же,
Ой пройшли літа же ой мої молодії.

сеанс 5

- I. Ой п'є чумак, п'є,
В його гроші є.
Ой чого, чого
Його рідна мати | Двічі
Дрібні сльози л'є?
- II. Ой сину, мій, сину,
Дитино моя,
Ой бросай, бросай | Двічі
Горілочку пити,
Бо проп'єш коня.
- III. Ой мамо моя,
Ой не бросю я,
Ой я не бросю | Двічі
Горілочку пити,
Бо солодка.
- IV. Ой сину, мій сину,
Дитино моя,
Ой бросай, бросай | Двічі
Вдовицю любити,
Бо зведе з ума.
- V. Ой мамо моя,
Не покину,
Ой не бросю
Вдовицю любити,
Бо хороша.
Ой не бросю
Вдовицю любити,
Бо красива.

сеанс 13

- I. Летів орел через сад зеленой
Та й став калину клювать,
Любив козак молоду дівчину
Та й став її покидать.
- II. Вона його взяла отруїла
Та й стала його питать:
- Скажи милой, скажи розлюбимий, | Двічі
Ой чого же ти заболів?
- III. - Скажи милой, скажи разлюбимий,
Ой чого же ти заболів?
- Сам не знаю же, ким я страдаю,
Мабуть, прийдеться вмирать.

ІУ. Поховайте мене на могилі,
Де сходяться три шляхи,
Один у Київ(и), другий у Полтаву,
Третій в саму Москву.

Двічі

сеанс 1

- I. Ой ковалю, коваль, коваленько,
Чом не куєш залізо тоненько?
П. Чом не куєш залізо тоненько,
Чи й у тебе заліза немає?
Ш. Чи у тебе заліза немає.
Чи у тебе сталі не хватає?
ІУ. Єсть у мене сталі й уволі,
Єсть у мене дівка у любові.
У. Вона мені горя наробила,
Що з півночі дитя спородила.
УІ. Що з вечора постіль постелила,
А з півночі сина породила.
УП. Пошли, Боже, снігу та морозу,
Щоб замело стежки та дорожки.
Щоб замело стежки та дорожки,
Щоб не знали сусіди-вороги,
Щоб не знали, куди я ходила,
Щоб не знали, кого я любила,
Щоб не знали, де я дитя діла.

сеанс 13

- I. "Та забелелі снєжки,
Забелели білі
А по крутой горє.
П. Ой по крутой горє
Та помирає тело
Козацькое бело
Та в чужой стороне
Ш. Та в чужой стороне
Та ніхто не заплаче
По козацьком(и) тілу," *
Та й ні брат, ні сестра,

* В пісенній традиції Харківщини зафіксовано два варіанти текстів перших строф цієї пісні. Крім побутуючого в селі Лиман з включенням російських слів, зустрічається текст повністю українською мовою. Наприклад, варіант села Довгеньке, Ізюмського району:

Та забілили сніги,
Забілили білі
Та на крутій горі.
Ой на крутій горі
Та помирає тіло
Козацькєє біле.
Та в чужій стороні.
Та в чужій стороні
Та ніхто не заплаче
По козацькому тілу...

і далі за текстом.

- IV. Та й ні брат, ні сестра.
 Та й тіки та й заплаче
 По козацькому тілу...
 Ой товариш його,
 V. Ой товариш його,
 Ой товаришу вірний
 Братуку вірний,
 Ой скоро я ум(и)ру.
 VI. Ой скоро я помру,
 Та й зроби мені, брате же,
 Вірний товаришу,
 Ой з клена-дерева ой труну.
 VII. Ой з клена-дерева ой труну.
 Ой і де ж тобі, брате,
 Вірний товаришу,
 Ой з клен-дерева ой узять.
 VIII. Ой з клен-дерева узять
 Ой будеш же ти, брате,
 Вірний товаришу,
 Ой в сосновій ой лежать.
 IX. Ой в сосновій лежать.
 А й сосновая трунка же,
 Ой глибокая ямка же
 Та й під горою.
 X. А й під горою.
 А ї горка висока,
 А ї могилка глибока
 А ї під рокитою.

сеанс 13

I. Ой горе жити, ой лебедик, самому,
Ой що поросло біле пір'я по йому.	Двічі
II. Ой то не пір'я, ой то дівочая краса,
О чого дівки та й призаплакали глаза?	Двічі
III. Ой мабуть, вона ой мале дитя родила,
Ой мабуть, вона ой в Дунай річку однесла.	Двічі
IV. Ой пливи, пливи, ой мале дитя, ріками,
А я піду ой погуляю з дівками.	Двічі
V. Та уже мені ой з дівчатами не гулять,
Ой кличе мати ой мале дитя колахать,
Ой кличе мати ой мале дитя годувать.	

- I. Та ой ти дубе, дубе кучерявий,
Лист на тобі рясний,
Та ой ти парень, парень дохожаний,
На слова ласкавий.
- II. Та ласки твої, ласки ласкавії.
Та й не одна душака,
Та як любила козака дівчина,
Гула, як голубка.
- III. Та вона гула, гула, буркотіла,
Знялась, полетіла.
Та як летіла через синє море,
Та й крикнула: горе...
- IV. Та як летіла через синє море,
Та й крикнула: горе...
Та й вмочила свою голівоньку
У синєє море.
- V. Та й умочила та ще й примочила,
Треба розчесати.
Та як любила козака дівчина,
Треба забувати.

- I. Ой на горі монастир,
Під горою школа.
Одна дівка крапця всіх,
Вона плаче з горя.
- II. Одна дівка крапця всіх,
Вона плаче з горя.
В неї батько, як цвіт,
Зав'язав білий світ.
- III. В неї батько, як цвіт,
Зав'язав білий світ.
В неї мати, як зоря,
Рано заміж віддала.
- IV. В неї матір, як зоря,
Рано заміж віддала.
У велику сім'ю,
У чужу сторону.
- V. У велику сім'ю,
У чужу сторону.
Що велика сім'я
Вся вечеряти сіда.
- VI. Що велика сім'я
Вся вечеряти сіда.
А мене, молоду,
Посилають по воду.
- VII. А мене, молоду,
Посилають по воду.
Ой іде ж молода,
Де холодна вода.

- УШ. Ой іде молода,
Де холодна вода.
Де холодна вода,
Де криниченька нова.
- ІХ. По водицю ішла -
По снішалася,
А з водою ішла -
Прислухалася.
- Х. А з водою ішла -
П р и слухалася:
Щось у хаті гомонить,
Мати з сином говорить.
- ХІ. Щось у хаті гомонить,
Мати з сином говорить:
"Ой і синку, мій син,
Чом горілочки не п'єш?"
- ХІІ. Ой і синку, мій син,
Чом горілочки не п'єш,
Чом горілочки не п'єш,
Чом ти жіночку не б'єш?"
- ХІІІ. Чом горілку не п'єш,
Чом ти жінку не б'єш?"
"На що, мамо, її бить,
Вона вміє все робить.
- ХІV. На що, мамо, її бить,
Вона вміє все робить.
Вона вміє все робить
Ще й до мене говорить.
- ХV. Вона вміє все робить
Ще й до мене говорить.
Ще й до мене говорить,
Ще й до добрих людей".

сцене 15

"МОЛИТВА ДЛЯ ПРИЧАРУВАННЯ ХЛОПЦІВ"

1. (Бабуся Скрипки В.О. розповідала, що їй розповідала її бабуся).
"Зберуться дівчата на вечорниці, а парубків немає, то їм пані-матка(мати, де вони сходилися в хату) підказала:

- Підіть до ставка за село, киньте гроші та тричі прокажіть: "Нате вам, Нечисті, гроші, та припліть нам хлопців хороших, та не ваших, а наших!" Дівчата всю дорогу йшли, перемовлялися, жартували. Прийшли до ставу, кинули гроші і почали ж казати, та не сказали, що припліть нам хлопців "не ваших, а наших". Нечисті - це дияволи (кажуть: лається, як нечистий). Дівчата навпаки сказали: "...та не наших, а ваших". - Нечистих, значить, а не парубків.Сказали, повернулися до хати і сидять, чекають. Слухають, щось зробилося неймовірне! Вітер шумить, щось налетіло, свистить. Дівчата позакривалися. Пані-матка закрила двері на засув,

віконця позакривала. А воно кругом хати! Призьба невеличка була... А щось гуляє, у віконця стукає. Полякалися всі! Що ж то за хлопці такі, що таке робиться коло хати? Пані-матка сама перелякалася, засвітила швиденько лампадку, дістала свічку з Страшної п'ятниці (що на Страсти ходять у церкву) і почала тією свічкою хрестити і по вікнах, і по дверцях, дівчата на коліна, всі стали молитися Богу, і ото все одійшло, притихло.

Пані-матка питає: "Чи, може, ви неправильно сказали?". Вони відповідають, що й не запам'ятали, як сказали. Може сказали "не наших, а ваших" – навпаки. От дияволи своїх і прислали."

2. Щоб причарувати хлопців, дівчата йшли до старенької бабусі. Ходили поодиночі, удвох не ходили. Дівчата обов'язково приносили бабусі гостинця, брали з собою насіння та просили бабусю причарувати.

"Бабуся сяде, помолиться "Отче наш" і 12 разів перекаже оцю молитву:

На морі на оксані лежав камінь гладирь.	
На тім камені сиділа раба Божа Галина,	
Которая в Діви Марії Спасителя приймала,	
Которая на любов наговоряла.	
Рождено молитвенній хрещеній Галі	Дівчі
З рождено молитвено хрещеним Іваном.	
Під тим каменем лежав ключ,	
Которим була замкнута любов,	
Рождено молитвено хрещеної Галі	Дівчі
З рождено молитвено хрещеним Іваном.	
Ніхто не може того каменя підняти,	
Ніхто не може тих ключів узяти,	
Ніхто не може тієї любові розімкнути.	
Рождено молитвенній хрещеній Галі	Дівчі
З рождено молитвено хрещеним Іваном.	

Дванадцять разів читала бабуся оцю молитву і перед кожним разом "Отче наш". Поки читала, рукою над вузликом з насінням крутила. Це вона закручувала, щоб любов кріпкою була, як у вузол зв'язана, щоб Іван не покинув Галю. Дівчина оця повинна була обов'язково прийти додому, зайти у хату і, щоб ніхто не бачив (це треба було вибрати такий момент), тричі обійти стіл, лаву (де ніжки є), піл дерев'яний у хаті. Вузлики тричі обносити рукою, де не можна залізти. Іще вона обводила собі кругом голови і рук, і навколо себе – передавала руками цей вузлики, наче підперізувалась. Потім вона ще насіння повинна була дати тому хлопцеві, якого хотіла причарувати, щоб він полускав цього насіння. А тоді ж дівчата виходять на вулицю, у кожної в кишені насіння. Дівчина то сама не підійде давати, вона всім потрошку сипне, поки ж той Іван сам не простягне руку, попросе: "Та дай же і мені". Або як стоятимуть рядком, то вона сипне і йому. Як Іван узав того насіння, то дівчина така була вдоволена, така рада, що вже ж Іванові попало те насіння. Він тепер її любитиме і не покине".

ЗАМОВЛЯННЯ ВІД ПЕРЕПОЛОХУ.

Спочатку кажуть "Отче наш" (не весь). Потім замовляють.

Ти, переполох вихровий, вітровий,
Подуманий, погаданий,
Мужицький, жіноцький, парубоцький,
Наспаний, насланий,
На путі-дорозі найдений.
Я тебе викликаю
Господніми словами
І Божими молитвами.
Я тебе виганяю
На ті бистрії ріки,
На ті болота,
На ті очерета,
Де Сус Христос не ходив,
Де дзвони не дзвонили,
Де християнський глаз не заходив,
Де собаки не брехали,
Де півні не співали,
Там тобі бути,
Там тобі жити,
Гнилу колоду сцяти,
Холодну воду випивати,
Тут тобі не бувати,
В голові не стояти,
Серце не томити,
Коло серця не тошнити,
По суставах не ходити,
Суставів не крутити,
Паростків не пускати,
Синіх жил не смикати.
Від білої пари, від білого тіла,
Червоною кров'ю, жовтою костю.
Розійдись, розступись,
Як туман по полю,
Як пісок по дорозі,
Хрещений новорожденій Галі.

Треба це тричі проказати, тричі сплюнути через праве плече. Три дні підряд на вщербі місяця. (Всього буде 9).

Від зглазу, тобто вироків (вивороків) треба по всьому тілу (над тілом) робити ножиком, який не був в ділі хрести.

ПОВІР'Я ТА ПРИКМЕТИ, ОБЕРЕГИ, НАРОДНІ ЗВИЧАЇ.

сеанс 1

Записав М.М. Красиков

Кажуть: "У Лимані багато примх".

1. На ніч (ввечері) не можна підмітати в хаті та виносити сміття - добро піде з хати.
2. Прийшов гість, не бери віника до рук, бо гостя вимітатимеш.
3. Коли заїде сонце - не винось з хати нічого і не позичай - добра не буде.
4. Сьогодні є якийсь прибуток у господарстві (щось купив або квочка вивела курчат) - нічого не давай з дому, щоб добро не пішло.

Записано від М.І. Христосової.

1. Не спить дитина - хтось наврочив. Треба перехрестити її, полізати язиком личко і сплюнути.
2. "Місяць підсвітив", - кажуть. Це " коли мале не спить, зеленим какає". Кидають під коліску ніжик - тоді переходить, нічого. Доки не виповниться рік дитині, вікна закривають на ніч, щоб місяць не світив.
3. "Вужа вбивати не можна: він хазяїн двора".
4. Від вироків - прикласти ніжик навхрест до тіла.
5. "Купиш худобу - на ніч введи у двір".
6. "Купили корову - здохла. Купили другу - здохла. То це не по двору!" (тобто не можна держати корову).

"ВУЛИШНІ" ПРИЗВИСЬКА, ДРАЖНИЛКИ.

сеанс 4

"Як помилилися словом, так і називають".

"Маліма" - дражнили: "молоко" як слід, не вимовляв.

"Буркутський" - голубів кликав.

Миколу дражнили: "Миколай, Миколай, не ходи на цей край!"

"Я якось дивилась, як мій сусід йшов по дорозі, та й кажу: "Поплигав, як заєць". І залишилось - "Заєць". І насинки його - "Зайки".

"Була у нас баба ряба і у рябому вискочила. Я їй: "Куди ти, ряба, зозулю вискочила?" Так і залишилось - "Зозуля".

сеанс 16

"Пилип грав "у гудзики" (поціляють гудзиком) і все виграв. І назвали "Пижон" (це як "герой"). І син його тепер - "Пижон".

Миколу звали - "Мирон".

Тільки мати називала "Горобчик".

Мешканці сусідніх сел дражнять лиманців: "Лиманські карасі" (карасі улюблена страва лиманців, без якої не обходиться жодне застілля, а мешканців сусідніх сіл Нижній Бишкін та Верхній Бишкін лиманці дражнять "бишкінські раки" (мабуть, тому, що ці села "порозповзалися" у різні боки, як раки).

НАРОДНА ТОПОНІМІКА.

сеанс 1

Записав М.М. Крasiков

Старі назви вулиць (офіційно називаються інакше) і країв:

Ш и я (є 1-ша Шия, 2-а Шия) – довгі вулиці, немов шиї, витягалися. Мешканців називають "пшани".

Ш и р о к а. В у з е н ь к а. В е р ш и н а (край) – знаходиться біля озера, де вершами ловили рибу.

К у р ш т а д т (край) – "за городом". На цьому краю німці будували колонку.

Б о й к і в к а – від прізвиська поселенця Бойка. Мешканців називають "бойківчанами".

М о н а с т и р с ь к а – шлях на монастир у Коробових Хуторах, на Козачій горі. Мешканців називають "монастирчанами".

Г н и л и ц ь к а – (тепер вул. Леніна) – завжди була грязюка (гниль).

Д а н ь к о в а – (тепер вул. Щорса) – заснував Данько.

З м і в с ь к а – дорога на Зміїв.

Ч а й к о в с ь к а – від озера Чайки.

М о с к а л е н к і в к а – жили Москаленки.

А н д р і ї в с ь к а – дорога на Андріївку.

Коло базару живуть "базаряни".

Назви озер:

Я м к и – викопне озеро.

Д р и с т у н – (сучасна назва – Світличне) влітку на поверхні озера бульбашки, ніби воно кипить – то виходить на поверхню сірководневий газ, що має неприємний запах (вважають, що під водою великі поклади соди). Кажуть, що у корів порушується травлення, як поїдять траву біля цього озера.

К о м и ш у в а т е – багато комишів (рогозу).

Ч а й к и – багато гнізд чайок.

"МУРАВСЬКИМ ШЛЯХОМ" МАНДРУЄМО ДО "ПОКУТЯ".

Подані в збірці фольклорно-етнографічні пам'ятки Слобожанщини розпочинають публікацію матеріалів міжнародної фольклорно-етнографічної експедиції "Муравський шлях-95". Експедиція була задумана як збирацько-дослідницький захід, який передуватиме проведенню в Харкові Міжнародного фестивалю традиційної народної культури "Покуть". На її висновках, зокрема, будуватиметься робота науковців-фольклористів в межах фестивалю. Експедиція тривала 12 – 20 серпня 1995 року. Її організували та провели Харківський обласний центр народної творчості та Український центр культурних досліджень (м.Київ). Науковий керівник експедиції відомий український письменник, етнограф Василь Скуратівський. В подорожі "Муравським шляхом" взяли участь науковці Києва та Харкова, а також вчені Франції з дослідницької групи експедиції "Чумацькими шляхами". Учасниками експедиції були викладачі та студенти Харківських творчих вузів, збирачі та виконавці фольклору Слобожанщини та Полтавщини, члени дослідницько-виконавського гурту "Муравський шлях" Харківського обласного центру народної творчості.

Учасники експедиції та тематика їх досліджень:

1. Скуратівський Василь (м.Київ) науковий керівник експедиції.
2. Бойчук Володимир (Нансі, Франція) професор філософії університету м. Нансі, тема: "Історія України ХХ століття".

3. Осадча Віра

4. Семенова Мирослава

5. Красиков Михайло

6. Новгородова Алла

7. Олійник Наталія

8. Тарасюк Віталій

етномузиколог, зав. лабораторією фольклору Харківського обласного центру народної творчості, ст. викладач Харківського державного інституту культури, тема: "Сучасні форми побутування традиційної пісенної культури".

вчитель української гімназії №6 м.Харкова, керівник гурту "Мережка", тема: "Побутування пісенного фольклору в зв'язку з традиційними святами та обрядами".

кандидат філологічних наук, ст. викладач Харківського державного політехнічного університету, тема: "Поетика фольклорних текстів та особливості традиційного світосприйняття сучасної особи". хормейстер, доцент Харківського державного інституту культури, тема: "Особливості народної виконавської манери на прикладі гуртового співу с.Писарівка Золочівського району".

студентка кафедри режисури Харківського державного інституту культури, тема: "Особливості сучасного обрядового мислення на прикладі порівняльної характеристики традиційної та сучасної системи народних святкувань".

студент кафедри українського народного співу Харківського державного інституту культури, керівник фольклорного ансамблю "Родослав", тема: "Особливості чоловічого репертуару та виконавського мистецтва в традиції слобожанського села".

Мета фольклорно-етнографічної експедиції "Муравський шлях-95" проведення I етапу комплексного дослідження сучасного зрізу традиційної культури по водорозділу Дніпра та Сіверського Дінця. Це район історичного Муравського шляху, який пролягає, зокрема, по території сучасних Золочівського, Богодухівського, Валківського,

Зміївського районів. Маршрут експедиції пролягав через села Лиман Зміївського району, Одноробівка, Стогнії, Писарівка, Сквородинівка Золочівського, Новий Мерчик, Ков'яги, Шарівка, Очеретове, Перекіп, Високопілля Валківського, селище Коломак, де збереглися обрядова, фольклорна традиція, зразки місцевої матеріальної культури.

Загалом під час експедиції було здійснено понад 50 сеансів запису, відвідано 13 міст та сіл Харківщини, зроблено 595 фонозаписів, зокрема, 320 текстових записів, 275 записів обрядів та святкувань. Головний попередній висновок експедиції стосується характеру побутування місцевої етнографічної традиції. Саме в північно-західному регіоні Харківщини вимальовується тенденція до усвідомлення місцевими краєзнавцями, збирачами, а також гуртами носіїв традиції по селах своєї місцевої спадщини як активного побутуючого етнофольклорного комплексу. Досвід та спостереження свідчать, що зі стану пасивного побутування в пам'яті носіїв (переважно віком більше 75 років) традиція святкування та співу стає активною серед учасників фольклорних колективів.

Про це свідчать:

- значний обсяг записів з історії, етнографії, цікавих та своєрідних за характером, повних за викладом;

- в багатьох осередках можна виявити свідомих збирачів історичних та етнографічних даних, або краєзнавців, що мають записи, друковані праці. Часто це - представники сільської інтелігенції. Наприклад, в Золочівському районі - керівники фольклорних колективів, збирачі: З.І. Клименко, подружжя С.В. та В.В. Лобанови; в Валківському районі - відомий краєзнавець І. Ф. Скотар, збирач фольклору та музики Микола Губський;

- обрядова традиція вперше була записана настільки докладно, зокрема, за допомогою методики застосування питальників, розроблених лабораторіями фольклору Харківського обласного центру народної творчості та Українського центру культурних досліджень. Календарно-землеробська та родинна обрядовість виявлена досить повно, з новим цікавим фактажем, з певною кількістю своєрідного матеріалу. Особливо треба відзначити сучасні форми побутування купальського обряду, зимових святкувань, розгорнуті записи весільного обряду з десятками піснених текстів;

- жанрово-стильовий склад пісенної традиції сіл за маршрутом експедиції в попередні роки був в основному досліджений експедиціями лабораторії фольклору Харківського обласного центру народної творчості та частково засвоєний в репертуарі фольклорних колективів сіл Одноробівка, Писарівка, Сквородинівка; видані фольклорні збірки з нотаціями пісень з сіл Золочівського (Писарівка, Одноробівка, Чорноглазівка) та Богодухівського (с. Кручик) районів. Але комплексний підхід до опису, наголос на виявленні варіантів обрядової ходи окремих свят дав змогу тепер записати нові зразки купальських, весільних пісень, колядок, щедрівок, піснених пісень від відомих фольклорних колективів, наприклад, с. Писарівка.

В жанровому відношенні найкраще збереглися і охоче виспівуються як в гуртовому, так і в сольному варіантах родинно-обрядові та побутові пісні, балади. Значно звужене коло сюжетів та варіантів розспіву

календарно-обрядових пісень. Великий інтерес викликають записи казок, замовлянь, оповідок про нечисту силу, повір'їв, малих жанрів оповідального фольклору.

Ця збірка присвячена традиціям старовинного козацького села Лиман Зміївського району. Побутування фольклору в цьому селі – зразок свідомого ставлення до відновлення на клубній сцені і паралельно – у побуті місцевого кола свят та обрядів, традиційних форм проведення дозвілля з колядками, щедрівками, різдвяними, побутовими піснями, іграми, діалогами. Фольклорний гурт, який діє в місцевому Будинку культури, складається з співаків двох поколінь – літніх та молодших людей.

Особливо приваблює в записах, зроблених в с. Лиман, архаїчний "давнієслобжанський" весільний обряд. В музичному супроводі весільних ритуалів яскраво виявляється притаманна архаїчній традиції Харківщини "двоповерхова" гетерофонна фактура розспіву з верхнім "тонким голосом". Типовим є напружений "закличний" характер виспіву, який зберігся тільки в групі сіл центральної Харківщини, до якої належить і Лиман. Можна назвати також села Киселі, Кам'янка Первомайського, Яковенкове, Залиман Балаклійського районів. Розвинений корпус текстів лиманського весілля має навіть варіанти в окремих кутках села, які відображені в друці.

Значною пам'яткою харківської традиції є спів під час "Ходи з зіркою" на Різдво, або "рожествування", музично-поетичний виклад якого повністю зберігся в селі Лиман.

В пізньому за походженням купальському обряді зафіксовано розвинутий двочастний сюжет пісні-заклику, з відголосками давніх парувальних танків. Він побудований так, що в кожній строфі співаки називають імена всіх дітей, які беруть участь у святкуванні (в парувальному танку ім'я дівчини зіп'єставлено з ім'ям хлопця).

Значна кількість матеріалів подана з фонозапису і максимально наближена до мови оповідувача. Окремі матеріали обмежуються описом особливої прикмети або частини ритуалу, які мають яскравий місцевий колорит. Виклад в цілому витримано літературною мовою, за винятком окремих місцевих назв та виразів, взятих у лапки.

Як фольклорно-етнографічні матеріали, так і нотації пісень можуть бути використані в науковій роботі, викладацькій практиці, в репертуарі фольклорних колективів, на заняттях з фольклору та народознавства в учбових закладах.

В.М. Осадча,
зав. лабораторією фольклору Харківського
обласного центру народної творчості.

- С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 © 13.08.95, Олійник Н.П.
 ① Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С. 1920 р.н.
 © 1995 р., Семенова М.О.

Колядка

$\text{♩} \approx 64$

Ой гула, гула кам'яна го-ра ой дай, Боже,
 Ой гула, гу-ла кам'яна го-ра, святий ве(чір)
 Чон не вродила шовкова тра-ва, ой дай Боже,
 Чон не вроди-ла-а шовкова трава, святий ве(чір)
 Тільки в(и)родило ба-га-то тре-ба
 Сина же-ни-ти-и

- III. Тільки вродило червоне вино.
 IV. Нам цього вина багато треба.
 V. Сина женити, дочку 'ддавати.
 VI. Та й налетіли ранні пташки.
 VII. Та й виклювали мед-вино з чашки.

Дай, Боже, вечір добрий!

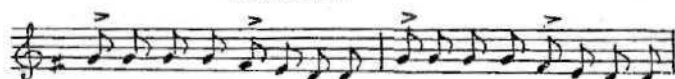
С.Лиман, Змітвський р-н, Харківська обл.

® 13.08.95, Олійник Н.П.

② Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С., 1920 р.н.

® Семенова М.О.

Колядка

Коляд, коляд, колядниця, добра з маком паляниця

А пісна-не така, даяіте, дядько, пятака
Не дасте п'ятака, Возьму вола за рога,

Поведу в Шебелинку продан за сажок куплю собі пиріжок

Щедрієка

Чи дома, дома пан-господарю, а я знаю, що він до-ма.

А я знаю, що він дома, сидить же він кінець столу.

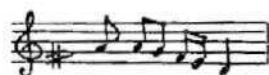
® 13.08.95, Семенова М.О.

① Д'якова М.Т., 1924 р.н. Цвіркун Б.С. 28 р,
Кішинська М.П., 1926 р.н., Клочко П.Я, 21 р,
Карнаус В.С., 1923 р.н

® 1995 р, Семенова М.О.

Чи дома до-ма, пан-господарю, а я знаю, що він дома

Си-дить же він

с. Лиман Зміївський р-н Харківська обл

② 31.01.96 р. Осадча В.М.

① Рурт "Чиста криниця"

④ 1996 р. Осадча В.М.

Заспів

Гурт

Сів сус Хрис-тос ве-че-ря-ти

Прий-шла до нро-го тай бо-жа-я ма-ти.

Пр. Щод-рий(и) ве-чір(и) доб-рий(и) ве-чір(и)

Доб-рим(и) лю-дім(и) на весь ве-чір.

II Сідай, мати, вечеряти
Вечеряй, синку, собі на здоров'я

Пр.

III А мені дай золотії ключі
Відімкнути раї пекла

Пр.

IV Випустити праведні душі,
А одної душі та й не випускати.

Пр.

V Що одна душа та й согрішила,
Отця нецьку наляля.

Пр.

VI Вона їх же не лаяла,
Тільки в думці подумала.

Пр.

Приказують: Дай, Боже, везір добрий!

- С. Лиман, Змітвський р-н, Харківська обл.
 ⑫ 13.08.95, Семенова М.О.
 ① Д'якова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.,
 Цвіркун Є.Є., 1928 р.н., Карнаус В.В. 1923 р.н.
 Клочко П.Я., 1921 р.н.
 ⑮ 1995 р., Семенова М.О.

$\text{♩} \approx 100$

І Сів Єс Христос ве-че-ра-ти

Пр. Ще дриі вєчір(и), добріі вєчір(и), добрим(и) людім(и) на весь вєчір

А нені дай жеє золотії ключи

А одну жеє ду-шу не випускати.

- І Сів Єс Христос вечерати.
- ІІ Прийшла к йому Божая мати.
- ІІІ Сідай, мати, вечерати.
- ІV Вечеряї, синку, собі на здоров'я.
- V # мені дай же золотії ключи
- VI Відімкнути раї й пекла.
- VII Повипускати праведні души.
- VIII А одну же душу не випускати.
- IX Одна душа сьогодні шила.
- X Шо в середу косу чевала.
- XI А в неділю рано поснідала.
- XII Отця, неньку наляла
- XIII Не ляла, тільки подумала.

- С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 © 13.08.95, Олійник Н.П.
 © Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С., 1920 р.н.
 © 1995 р., Семенова М.О.

♩ = 50

I Мела-ні-я пребага-та дала на церкву срібла, злата.

II Дала на церкву срібла, злата, вона церкву возлаща-ла.

III Вона(га)цер(и)вну возлащала, нищих убогих наді-ля-ла

IV Нищих у бо-га наді-ля-ла, наді-ля-ла, приваляля

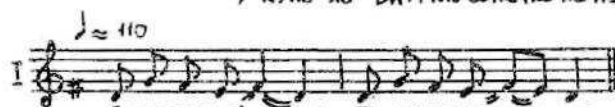
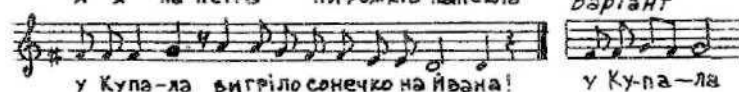
3

- V Наділяла, приваляля,
 Привав, Боже, довгого віку
- VI Привав, Боже, довгого віку
 цьому пану-чоловіку
- VII цьому пану-чоловіку,
 його жінці ще й діточкам.
- VIII його жінці ще й діточкам,
 ще й синочкам, так же й дочкам.

- С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 (Б) 12.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В.
 (П) Гурт „Чиста Криниця“
 (Н) 1995 р., Семенова М.

Я я на йвана я-гід на-рва-ла,
 Я я на Петра пирожків напекла

II А вдруге віконце Маруся, як сон-це.
 ГОРБОВИЧ П.П.

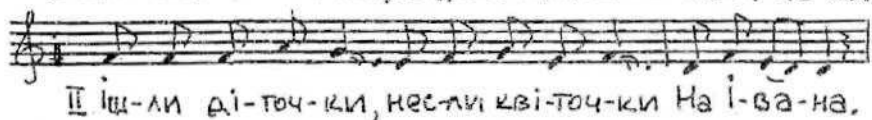
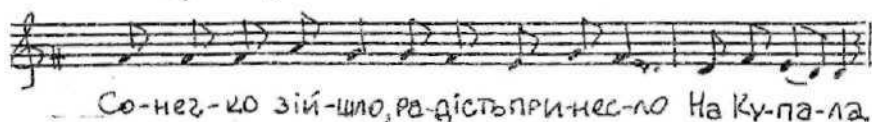

с. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

© 31.01.96 Осадча В.М.

① Скрипка Віра Олександрівна, 1929 р.н.

② 1996 р., Осадча В.М.

III А під Купалом зелене вино
На Івана.

А теє вино нам Богом дано
На Купала.

IV Наше Купало в воді плавало
На Івана.

В воді плавало, не потонуло
На Купала.

V Легіли пташки та через садки
На Івана.

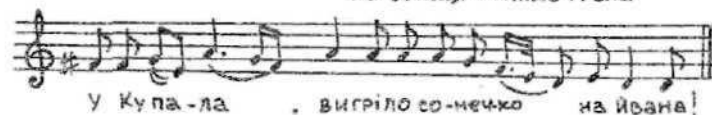
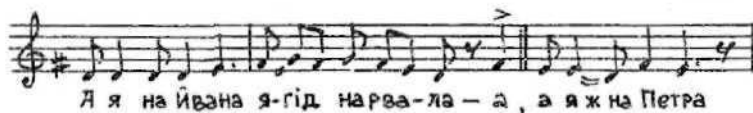
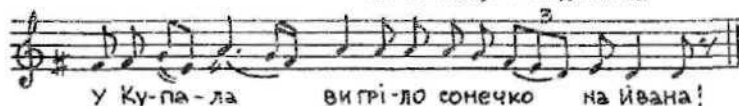
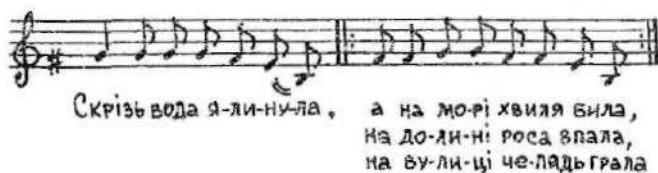
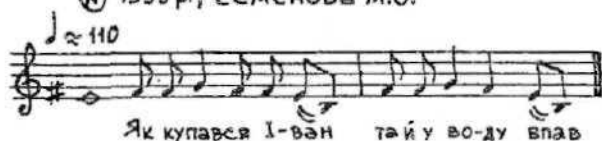
Склювали пташки усі ягідки
На Купала.

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

© 12.08.95, Олійник Н., Тарасюк В.

① Мацак Н.І., 1939 р.н, Зубенко В.І., 1945 р.н,
Новікова Л.І., 1941 р.н, Ключник М.І., 1936 р.н

② 1995 р., Семенова М.О.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

® 13.08.95, Олійник Н., Тарасюк В.

© Бражник М.К., 1927 р.н., Бражник В.І., 1938 р.н.,
Христосова М.І., 1933 р.н., Скрипка Р.А., 1936 р.,
Бражник Л.Т., 1935 р.н., Горовець П.П., 1929 р.н.

© 1995 р., Семенова М.О.

ВЕСІЛЬНІ ФОРМУЛА 1

$\text{♩} \sim 100$

® 13.08.95, Олійник Н.П.

© Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С., 1920 р.

$\text{♩} \sim 100$

® 13.08.95, Олійник Н., Тарасюк В.

© Бражник М.К., 1927 р.н. та ін.

- С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 © 13.08.95, Олійник Н.П., Тарасюк В.
 ① Бражник М.К., 1927 р.н. та ін.
 ② 1995 р., Семенова М.О.

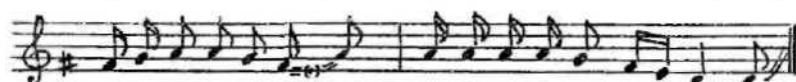
ВЕСІЛЬНІ Формула 2

Брешете, дружечки, як свині.

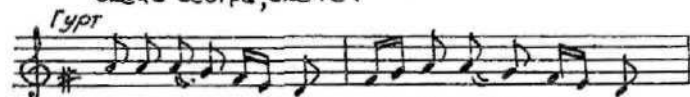
Брешете, дружечки, як свині, в мене сорочок три скрині,

мені мамка надва-ла та й світилоцкі по-сла-ла у!

Скаче сестра, скаче.

скаче сестра скаче, чо-го ж вона хо-че,

від зятя моло-до-го ру-бля зо-ло-то (гу!)

Ми думали, що ви ї-ха-ли

щоб не зіли сви(ги!)

Старший вуйрин горбатий

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

® 13.08.95, 14.10.95, Олійник Н., Семенова М.

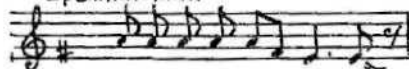
① Гурт „Чиста криниця”

© 1995 р., Семенова М.

ВЕСІЛЬНІ

Варіант формули 2

Бражник М.К.

Наш коник, як ву-точ-ка

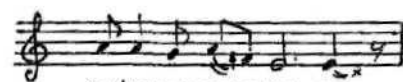
гурт

наш коник, як вуточка, не треба ні пруточка,

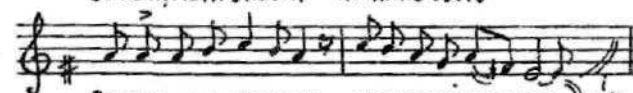
Сам доріженьку знає, Бог йому помага(є)і!

Вийди, мати з ха-ти.

Вийди, мати з хати, поглянь свого

Одного ро-женого, другого суджено (то!)

с.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

② 13.08.95, Семенова М.О. Олійник Н.П., Тарасюк В.

① Бражник М.К., 1927 р.н., Бражник В.І., 1938 р.н.,
Горобець П.П., 1929 р.н., Скрипка Р.А., 1936 р.н.

④ 1995р. Семенова М.О.

Весільна Формула 3.

Та ку-ди до-ню, со-би-ра-(га)-є-ся.

куди, до-ню, со-би-ра-є-ся (га) шотак гарно на-ря-жа-є-ся

② 13.08.95, Семенова М.О.

② Д'якова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.
Цвіркун Є.С., 1928 р.н., Карнаус В.В., 1923 р.н.,
Клочко П.Я., 1921 р.н. (пієчі)

④ Семенова М.О.

$J \approx 120$

Шо так(и) рано на-ря-жа-(га)-є-ся

шо та ра-но на-ря-жа-є-ся, чи до-све-кра, чи до-све-кру-хи

Що у свекра свекруха ли-ха-я

② 14.10.95р., Семенова М.О., Олійник Н.П.

① гурт "Чиста криниця"

④ 1995р., Семенова М.О.

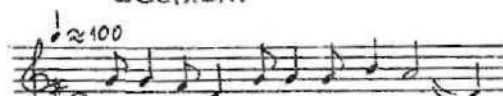
$J \approx 92$

чи до-све-кра чи ве-са(ди) по-гу-ля-ти

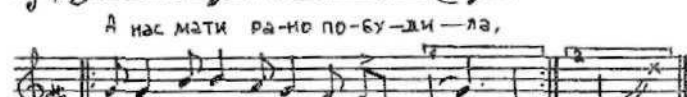
- С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 © 13.08.95, 14.10.95, Семенова М., Олійник Н.
 I Гурт „Чиста криниця“
 II 1995 р., Семенова М.

Весільні

$\text{♩} \approx 100$

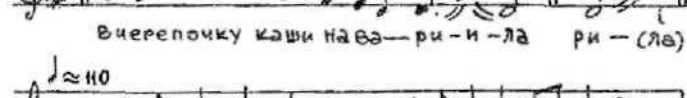

А нас мати ра-но по-бу-ди-ла,

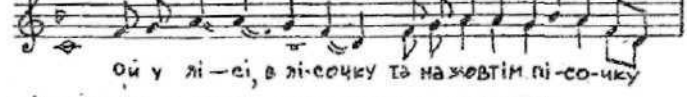

Вчерепоцку каши нава-ри-и-ла ри-(ла)

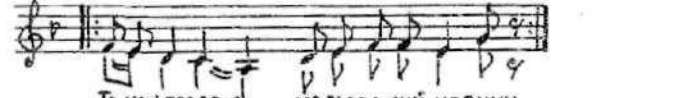
$\text{♩} \approx 110$

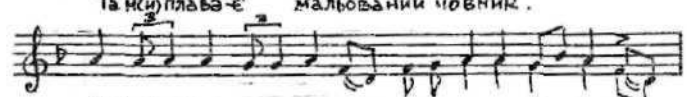
ой у лі-сі, в лі-соцку та на жовтім пі-со-чку

Та(си) плава-є мальований човник.

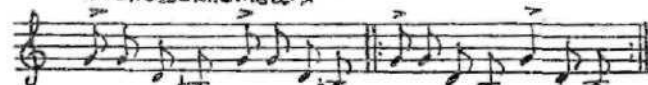

А в тім(и) же чов(и)ночку молода-я Ма-рі-йка

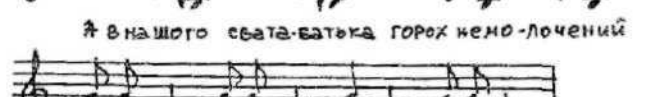

з чов(и)ночком же та го-во-ри-ла

Мелодекламація

А в нашого свята-батька горох немо-лочений

А як став молотить, аж під торохтить

А як став забивать, аж бризки летять!

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

© 13.08.95, Семенова М.О.

І Півні: Дякова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.,
Цвіркун Є.С., 1928 р.н., Карнаус В.В., 1923 р.н., Клочко П.Я., 1921 р.н.

М 1995р, Лебединська Г.В.

♩ ≈ 84

Гурт

Ой не чу — мож не, в нього гроші є, ой чого, чо — го його рідна мати дрібні сльози але дрібні сльози але

Ой сини, мій сини, дитина моя, ой бросай, бросай горілочку пи-ти, бо про-п'єш ко-ня, бо про-п'єш ко-ня.

© 13.08.95, Олійник Н.П.

І Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С., 1920 р.н.

М 1995р, Семенова М.О.

Чумаки горілку не, в нього гроші є, я за ним, за ним чого матусенька дрібні сльози але дрібні сльози але

Ой нано моя, та не бросю я, ой я й не бросюже горілочку пи-ти, бо є лод(и)ка(и)я, бо є лод(и)ка-я.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

№ 12.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В.

І Гурт „Чиста крикиця”

№ Семенова М.

Заспіває Колісникова В.Є.

Ой, ковалю, ковалю, коваленьку, чом не куєш за-лі-зо то-нень (ко)
Горювеш п.п. чом не куєш желізо тоненько, чи у те-бе залі-за і не ма-є)
Чи у те-бе заліза немає, чи у тебе сталі не хва-та (є)

- IV Єсть у мене сталі й у доволі,
Єсть у мене дівка до любові.
- V Вона мені горя наробила,
Що з півночі дитя спородила.
- VI Ще з вечора постіль постелила,
А з півночі синка породила.
- VII Пошли, Боже, снігу та морозу,
Щоб замело стежки та дорожки.
- VIII Щоб замело стежки та дороги,
Щоб не знали сусіди-вороги.
- IX Щоб не знали, куди я ходила,
Щоб не знали, де я дитя діла.

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 © 13.08.95, Семенова М.

51

$\text{♩} = 64$

I
 Та за-бе-ле-ли сні-жки за-бе-ле-ли же бе-лиже та по кру-то-ай ой го-ре

II
 Тай по крутой го-ре, тай по-ми ра-є те-ло-же ко заць коє же бе-ло-же та в чужой (гой) сто-ро-не

III
 Та в чужой сторо-не-є, та ні-хто не за-пла-че-же по коцьком(и) те-лу-же тай ні брат, ні се-стра

Заспівує Кішинська М.П.
 Верхній голос Цвіркун Є.С.

- ① Півні: Д'якова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.,
 Цвіркун Є.С., 1928 р.н., Карнаус В.В., 1923 р.н., Ключко П.Я., 1921 р.н.
 © 1995 р., Семенова М.О.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

① 13.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В.

② Гурт "Чиста криниця"

③ 1995р., Семенова М.

$\text{♩} \approx 80$ Бражник М.К.

Ой на го-рі во-гонь горить, ге

ой на го-рі вогонь горить, та-ра-ра-ра, вогонь горить

А в до-ли-ні ко-зак лежить (гить)

А в (и) доли (и) ні козак лежить та-ра-ра-ра, козак лежить

- III Накриті очі китайкою.
- IV Червоною, солдатською.
- V Що в головах ворон кричаче.
- VI А в ніженьках коник екаче.
- VII Біжи, коню, дорогою.
- VIII Широкою, степовою.
- IX Як довіжиш до плота
- [X Грякнеш, коню, копитом.]
- XI Вийде батько рознуздає.
- XII Вийде мати розпитає.
- XIII Ой ти, коню, вороненький.
- XIV А де ж наш син молоденький.
- XV Не плач, мамо, не журися
- [XVI А твій син оженився
- XVII Та взяв собі паняночку,
- XVIII В чистім полі земляночку.]

С. Лиман, Змітський р-н, Харківська обл.

® 13.08.95, Олійник Н.П.

І Маницька Г.П., 1921 р.н., Зубенко М.С., 1920 р.н.

© Семенова М.О.

х³одить павич по во-ро-ду тай пі-р'ячко гу-бить

не вірні дівчонки ой коза-ко-ві, що він(и) те(и) бе лю-ду-бе

не вірні дівчонки ой ко-за-ко-ві же, що він(и) те(и) бе лю-ду(у) бе

II Я він любе, а він любе,
Близенько сидає,
Він своєї голівоньки

III Ой виверив, ой виверив
Та ще й насміявся,
На що тосі, дівчинонька
Довгий волос здався.

IV Довгий волос, довгий волос,
Я ум коротенький.
Насміявся з дівчиноньки
Козак молоденький.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
 ® 13.08.95, Семенова М.О.
 Ⓢ Півчі: Д'якова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.
 Цвіркун Є.С., 1928 р.н., Карнаус В.В., 1923 р.н., Ключко П.Я., 1924
 ® 1995р., Лебединська Г.В.

♩ =

I

Ой чи́ ж то воли по́горі ходили
 О-ї то ж то-го па-р(и) ня же, що ми втрюх лю-в(и)-би-ли

54 II

Ой то ж того парня, що ми втрюх любили
 що ми втрюх лю-ви-ли же та не роз-де-ри-ли

Варіанти заспіву

V

Я третя любила та й причарувала

VII

Зелений дубочок наярпохилився

Заспівує Кішинська М.П.
 Верхній голос Цвіркун Є.С.

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.
(ПРОДОВЖЕННЯ)

III

що переа любила, кільце подарила. Я дру-га же лю-би — ла же, білу дуже по-стіль сла — ла

Заспівує Бражник М.К., © 13.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В.

55

Ой чиїх то воли погорі ходи-ли О-й тох то-го па — р(и)няже, що ми втрах лю(г)-ви — ли

V

Зелени дубочок на яр похилився, мо-ло-дий ко-за — че же, чо-го же за-жу-у ри — вся

- ① Бражник М.К., 1927 р.н., Бражник В.П., 19 р.н.,
Бражник В.І., 1938 р.н., Горобець П.П., 1929 р.н., Скрипка Р.Я., 1936 р.н.
② 1995 р., Лавединська Г.В.

С. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

Ⓡ 13.08.95, Семенова М.О.

Ⓢ Д'якова М.Т., 1924 р.н., Кішинська М.П., 1926 р.н.,

Цвіркун Є.Є., 1928 р.н., Карнаус В.В., 1923 р.н., Ключко П.Я., 1921 р.н.

Ⓝ Лебединська Г.В.

56

Ой зза го—ри,и тайойі зза го—ри ой ві-те р(е) по-ві-ба—є (є) же, ой на-ти до-чу же ой про-жи-ття же пи—та (є)

Ма-ти до-чу, у ой ма-ти до-чу ой про-жи ття (а) пита—є—(ге), ой спі-тай ма-ти и ой сі-ро-го же ву-(гу)-тя (ти)

* заспів аттаса на 6-й долі

Заспівує Кішинська М.П.
Верхній голос Цвіркун Є.Є.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

® 13.08.95, Семенова М.О.

© 1995 р. Лебединська Т.В.

Продовження пісні „Ой з-за гори вітер повіває“

IV

Сі-реже ву-тя, а ой сіреже ву-тя же ой на мо-рі но-чу-(у)-є же, тай во-но мо-є же ой все(го)го(го)реніко(є) чу-(є)

57

V

Во-но же мо(го)є, є ой воно же мо-(го)є ой все го-ре ньо чу-(у)-є-(ге), ой перше го-ре-є ой дити(и)на же на(га)ла-(я)

VIII

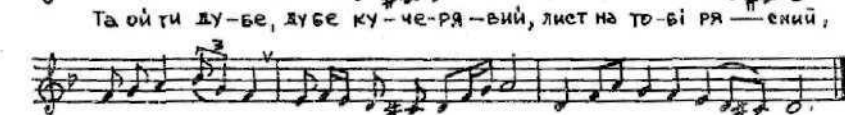
Трете же го-ре, є ой трете же го(о)-ре же ой мой ни-лои реви-(и) во-(го)и, ой шовши і-де же ой у по-ле же о-ра(ти)

С. Лиман, Зміївецький р-н, Харківська обл.

® 12.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В.

© Колієникова В.Є., 1936 р.н.

№ 1995 р., Семенова М.

I.
Та ой ти ду-бе, дубе ку-че-ря-вий, лист на то-бі ря-єний,

Та ой ти па-рень, парень дохожа-лий, на сло-ва ласка — вий.

II Та ласки твої, ласки ласкові,
Та й не одна думка,
Та як любила козака дівчина,
Гула, як годувка.

III Та вона гула, гула буркотіла,
Знялась, полетіла.
Та як летіла через синє море,
Та й крикнула: „Горе!“

IV
Та й вмочила свою го-лі-во-ньку у си-не-є мо-ре

V Та й вмочила та й ще й примочила,
Треба розчесати.
Та як любила козака дівчина,
Треба забувати.

С.Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

© 12.08.95, Семенова М., Олійник Н., Тарасюк В., Красиков М.

Гурт „Чиста криниця“

© 1995 р., Семенова М.О.

Васпівує Колісникова В.Є.

Ой го-ре жи-ти ой лебе-ди-ку са-мо-му , ой що по-росло ой ві-ле пі-р'я по-ньо-му
Ой ма-вуть вона ой ма-ле ди-тя ро-ди-ла, ой ма-вуть вона ой вду-най рі-чку одна-єла

© 14.10.95, Семенова М., Олійник Н.

Ой го-ре жи-ти ой лебе-ди-ку са-мо-му ой що по-росло ой ві-ле пі-р'я по-ньо-му
Ой то не пі-р'я , ой то ді-во-ча-я краса , ой чо-го влі-хви ой приза-пла-ка-ні гла-за.

Заспівує Скрипка В.О., 1929 р.н.

Верхній голос Мацзак Н.І., 1939 р.н.

IV. Ой пливи, пливи, ой мале дитя ріками
Та я піду ой погуляю з дівками - 2 р.

V. Та уже ж мені ой з дівчатами не гулять
Ой кличе мати ой мале дитя годувать - 2 р.

с.Лиман, Зміївський р-н., Харківська обл.

(R) 13.08.95, Семенова М.О.

(I) Гурт "Чиста криниця"

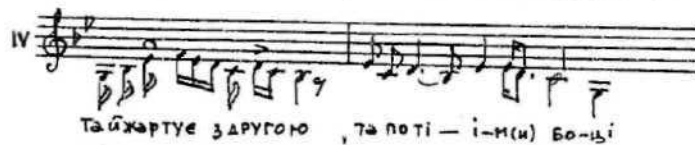
(N) 1995 р., Лебединська Г.В.

89

$\text{♩} = 72$

I
ої ту на — (и) я — ром(и) — і-і, таї ту — на — н-я — ром тай короз го — ли-но — ю

II
Тай короз до-ли-но(го)ю, ой не по-в-п(и)-ра-в(и)ді-і-і таї ко-зак ро-бе, таї живе зді-ів(и)чи но го-ю

IV
Тай жартує з другою, та поті — і-м(и) бо-ці

- III Та й живе з дівчиною,
Ой пізно прийде, та рано піде
Та й жартує з другою.
- IV Та й жартує з другою,
Та й по тім боці та й Дунай річки
Та й цигани стояли.
- V Та й цигани стояли,
Та й поміж тіми та й циганами
Та й циганка ворожка.

- VI Та й циганка ворожка,
Та й до тії та й циганочки
Втоптала дорожка.
- VII Та й втоптала й дорожка,
Та хто ж її та й втоптав же-
Та втоптала дівчина.
- [VIII Та втоптала дівчинонька,
Що галати ходила,
Та вона ж ту циганочку
Та й вірно просила.]

ОПИС СЕАНСІВ

с. Лиман, Зміївський р-н, Харківська обл.

Сеанс 1 R 12.8.95, К.М., О.Н., С.М., Т.В.

і Гурт "Чиста криниця".

1. Чиж Ніна Дмитрівна, 1937 р.н.
2. Колісникова Віра Єгорівна, 1936 р.н.
3. Кравченко Любов Валентинівна, 1958 р.н.
4. Чернишова Марія Павлівна, 1939 р.н.
5. Горобець Парасковія Павлівна, 1929 р.н.
6. Селегей Марія Степанівна, 1939 р.н.
7. Скрипка Віра Олександрівна, 1929 р.н.
8. Косенко Галина Андріївна, 1940 р.н.
9. Мацак Надія Іванівна, 1939 р.н.
10. Зубенко Віра Іванівна, 1945 р.н.
11. Новикова Любов Іванівна, 1941 р.н.
12. Ключник Марія Іванівна, 1936 р.н.
13. Щербак Тетяна Миколаївна, 1959 р.н.

худ. керівник

Сеанс 2 R 12.8.95, О.Н., Т.В.

- і 1. Мацак Надія Іванівна, 1939 р.н.
 2. Зубенко Віра Іванівна, 1945 р.н.
 3. Новикова Любов Іванівна, 1941 р.н.
 4. Ключник Марія Іванівна, 1936 р.н.
- 1-4 - сестри в дівочтві Іванько.
В сім'ї було 7 сестер і брат.

Сеанс 3 R 12.8.95, К.М., С.М.

- і 1. Чиж Ніна Дмитрівна, 1937 р.н.
2. Колісникова Віра Єгорівна, 1936 р.н.
3. Кравченко Любов Валентинівна, 1958 р.н.
4. Чернишова Марія Павлівна, 1939 р.н.
5. Горобець Парасковія Павлівна, 1929 р.н.
6. Селегей Марія Степанівна, 1939 р.н.
7. Скрипка Віра Олександрівна, 1929 р.н.
8. Косенко Галина Андріївна, 1940 р.н.
9. Щербак Тетяна Миколаївна, 1959 р.н.

Сеанс 4 R 12.8.95, К.М., О.В.

- і 1. Куц Марина Максимівна, 1909 р.н.

Сеанс 5 R 13.8.95, О.Н.

- і 1. Манидька Ганна Пимонівна, 1921 р.н.
2. Зубенко Марфа Степанівна, 1920 р.н.

Сеанс 6 R 13.8.95, Т.В.

- і 1. Бражник Марфа Кузьмівна, 1927 р.н.
2. Скрипка Раїса Антонівна, 1936 р.н.
3. Тищенко Євдокія Яківна, 1937 р.н.
4. Христосова Марія Іванівна, 1933 р.н.

Сеанс 7 R 13.8.95, Т.В., О.Н.

- і 1. Бражник Василь Пантелійович, 1932 р.н.

2. Бражник Любов Трохимівна, 1935 р.н.
3. Скрипка Раїса Антонівна, 1936 р.н.
4. Ковалівська Зінаїда Петрівна, 1935 р.н.
5. Бражник Марфа Кузьмівна, 1927 р.н.
(з села Караван Нововодолазького району)
6. Тищенко Євдокія Яківна, 1937 р.н.
7. Христосова Марія Іванівна, 1933 р.н.
8. Бражник Віра Іванівна, 1938 р.н.
9. Горобець Парасковія Павлівна, 1929 р.н.
- Сеанс 8 R 13.8.95, Т.В., О.Н., С.М.
- i 1. Горобець Парасковія Павлівна, 1929 р.н.
- i 2. Бражник Віра Іванівна, 1938 р.н.
- i 3. Бражник Василь Пантелійович, 1932 р.н.
- i 4. Бражник Марфа Кузьмівна, 1927 р.н.
- i 5. Скрипка Раїса Антонівна, 1936 р.н.
- Сеанс 9 R 13.8.95., О.В., Т.В., О.Н., С.М., К.М.
- i 1 - 9.
- Сеанс 10 R 13.8.95, К.М.
- i Христосова Марія Іванівна, 1933 р.н.
- Сеанс 11 R 13.8.95, К.М., О.В.
- i Бражник Іван Петрович, 1903 р.н.
- Сеанс 12 R 13.8.95, К.М., О.Н., О.В., С.М., Т.В.
- i 1 - 9.
- i 10. Скрипка Віра Олександрівна, 1929 р.н.
- i 11. Щербак Тетяна Миколаївна, 1929 р.н.
- Сеанс 13 R 13.8.95, С.М.
- i 1. Дякова Марія Терентіївна, 1924 р.н.
- i 2. Кишинська Марія Петрівна, 1926 р.н.
- i 3. Цвіркун Єфросія Савелівна, 1928 р.н.
- i 4. Карнаус Варвара Василівна, 1923 р.н.
- i 5. Ключко Палія Яківна, 1921 р.н.
- Сеанс 14 R 13.8.95., С.М.
- i Бражник Віра Іванівна, 1938 р.н.
(з села Караван Нововодолазького району)
- Сеанс 15 R 13.8.95., С.М.
- i Скрипка Віра Олександрівна, 1929 р.н.
- Сеанс 16 R 14.8.95, К.М.
- i Скрипка Раїса Антонівна, 1936 р.н.
- Сеанс 17 R 14.8.95., С.М.
- i Косенко Галина Андріївна, 1940 р.н.
- Сеанс 18 R 14.8.95., С.М.
- i Скрипка Раїса Антонівна, 1936 р.н.
- Сеанс 19 R 14.8.95., О.В., О.Н., С.М., К.М., Т.В.
- i 1 - 9.
- Сеанс 20 R 14.10.95., С.М.
- i Гурт "Чиста криниця".
- Сеанс 21 R 16.12.95., Покачалов Анатолій
- i Гурт "Чиста криниця".
- Сеанс 22 R 31.01.96., О.В.
- i Гурт "Чиста криниця".